

**Чернівецький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету**

Кафедра фінансів, обліку і оподаткування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ КРИЗОВИХ ЯВИЩ У
ФУНКЦІОНУВАННІ ПІДПРИЄМСТВА
(на матеріалах ТОВ «Аутомобіль Електрик Україна»)**

Студента 2 курсу денної форми
навчання спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
спеціалізації «Державні фінанси»

_____

Григорчук
Назар
Ігорович

Науковий керівник:
к.е.н., доцент

_____

Мустаца
Ірина
Василівна

Завідувач кафедри:
д.е.н., професор

_____

Чорновол
Алла
Олегівна

Чернівці 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОНІТОРИНГУ КРИЗОВИХ ЯВИЩ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1. Аналіз теоретичних підходів до визначення сутності поняття «криза розвитку підприємства	6
1.2. Коцептуальні засади моніторингу кризових явищ в діяльності підприємства. .	9
1.3. Методика проведення діагностики та моніторингу кризового стану підприємства	13
Висновки до розділу 1	17
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТОВ «АУТОМОТІВ ЕЛЕКТРИК УКРАЇНА» ЗА 2019-2021 РР..	18
2.1. Оцінка майнового стану та фінансової стійкості підприємства	18
2.2. Оцінка ділової активності та платоспроможності підприємства	24
2.3. Аналіз ефективності діяльності підприємства	28
Висновки до розділу 2	32
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ КРИЗОВИХ ЯВИЩ В ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «АУТОМОТІВ ЕЛЕКТРИК УКРАЇНА» ЗА 2019-2021 РР.	33
3.1 Побудова структурно-логічної схеми проведення моніторингу кризових явищ на підприємстві	33
3.2. Моніторинг діагностика кризи та ймовірності банкрутства підприємства	40
3.1 Моніторинг фінансової безпеки підприємства на основі поглибленого аналізу його дебіторської заборгованості, фінансової стійкості та ділової активності	47
Висновки до розділу 3	55
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сьогодні криза є неминучою реальністю протікання економічних процесів на різних рівнях функціонування економіки. Суперечності, породжені кризою, призводять до порушення рівноваги підприємства та погіршення його загального стану. Основними причинами такої ситуації є: недосконалість систем антикризового управління підприємства; відсутність механізмів спостереження за кризовими процесами на підприємстві та успішності антикризових дій. Тому актуальним є впровадження системи моніторингу кризового стану підприємства.

За період незалежності управління підприємством поступово від централізованого управління переходило до управління, яке повинно враховувати вплив зовнішнього середовища на підприємства, змушуючи їх динамічно функціонувати і пристосовуватися до "капризів" зовнішнього впливу та високого ступеня невизначеності розвитку.

В даний час поступово сформувалася система поглядів на те, як необхідно діяти в передкризових ситуаціях. Зараз у діях ведучих фірм усе більш виразно вимальовується стратегія попередження прояву кризових процесів.

Дійсно, набагато розумніше передбачити кризу і ввести в поведінку системи такі нововведення чи альтернативи, що згладять негативні моменти для того, щоб стабільний розвиток не перетерпів значних порушень.

Керівнику підприємства, фінансовому менеджеру необхідно вміти передбачати причини і джерела виникнення проблемних ситуацій і мати про запас заздалегідь спроектований механізм їхнього розв'язання для того, щоб наявними ресурсами і можливостями можна було, якщо і не досягати поставленої мети, то хоча б не мати збитків.

Базові теоретичні основи антикризового управління підприємством висвітлено в наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме: Бланка І.О., Василенко В.О., Гайворонської Ю.Є., Гриньової В.М., Ігоненко Л.О., Терещенко О.О., Чернявського А.Д. Штангрет А.М., та інших.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є удосконалення процесу діагностування рівня кризового стану підприємства на основі впровадження системи моніторингу кризових явищ.

Завданнями випускної кваліфікаційної роботи є :

- дослідити теоретичні засади моніторингу кризових явищ в діяльності підприємства;
- проаналізувати теоретичні підходи до визначення сутності поняття «криза розвитку підприємства»;
- визначити концептуальні засади моніторингу кризових явищ в діяльності підприємства;
- розглянути методику проведення діагностики та моніторингу кризового стану підприємства;
- провести аналіз фінансового стану базового підприємства та ознак кризовості його розвитку за визначеними критеріями майнового стану, ділової активності та платоспроможності, ефективності діяльності підприємства;
- провести проведення моніторингу діагностики кризи та ймовірності банкрутства, моніторингу фінансової безпеки.

Об'єктом дослідження є процес розробки системи моніторингу кризових явищ в діяльності сучасного підприємства.

Предметом дослідження є механізм та інструменти системи моніторингу кризових явищ в діяльності підприємства.

Методи дослідження. При проведенні дослідження випускної кваліфікаційної роботи використано загальнонаукові та специфічні методи наукового пізнання: історичний та аналітичний, узагальнення та групування, графічний, аналізу та синтезу, табличний і графічний тощо.

Інформаційну базу дослідження формують періодичні публікації провідних вітчизняних та зарубіжних економістів, сучасних літературних джерел по проблемах управління формування виручки від реалізації продукції, праці практиків фінансово-економічної справи, законодавчі та нормативні акти, закони

та декрети Уряду України, статистично-звітна документація, внутрішня бухгалтерська та статистична звітність підприємства.

Наукова новизна одержаних результатів випускної кваліфікаційної роботи полягає в удосконаленні напрямків систематизації доцільністю реалізації ситуаційного підходу в управлінні виробничим процесом і необхідністю удосконалювання механізму діагностики кризового стану та попередження загрози банкрутства підприємства; пропозиції щодо визначення поняття «криза розвитку підприємства»; комплекс заходів щодо впровадження системи моніторингу кризових явищ та моніторингу поточної фінансової безпеки підприємства;

Публікації. Основні положення та результати випускної кваліфікаційної роботи відображені у збірнику тез доповідей студентської Інтернет-конференції «Фінансово-економічний розвиток регіонів: виклики воєнного стану та поствоєнні перспективи».

Обсяг та структура випускної кваліфікаційної роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 70 сторінок, основний зміст роботи викладено на 60 сторінках. Випускна кваліфікаційна робота містить 21 таблицю, 6 рисунків та 5 додатків.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОНІТОРИНГУ КРИЗОВИХ ЯВИЩ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Аналіз теоретичних підходів до визначення сутності поняття «криза розвитку підприємства»

Діяльність будь-якого підприємства не є однозначно заданим процесом, відбуваються зміни, які були задані планами, стратегією тощо. Коли такі відхилення в негативному аспекті стають особливо значними, вживають термін «криза», який охоплює різноманітні феномени в життєвому циклі підприємств: від усунення перешкод у функціонуванні підприємства до його ліквідації.

Питаннями визначення кризи та кризового стану підприємства займалися багато вітчизняних і зарубіжних науковців, серед яких І. Бланк [11-14], В. Василенко [15], С. Іванюта [27], Л. Лігоненко [34], А. Штангрет [50] та інших. Розглянемо сучасне розуміння кризи розвитку підприємства у різних дослідників.

Узагальнюючи наведені визначення, можна констатувати, що окремі автори: Ю Є. Гайворонська, К. І. Залогіна, С. М. Іванюта підходять до розуміння кризи як до фактору зовнішнього впливу. Інші автори більш схильні розглядати кризу, як прояв внутрішніх суперечностей.

О. Д. Чернявський [47, с. 6] розглядає кризу як переломний етап у функціонуванні будь-якої системи, на якому вона підпадає під зовнішній або внутрішній вплив, що вимагає від неї якісно нового реагування. В такому визначенні мова йде не лише про негативний вплив, а основною стає необхідність адекватного реагування системи на зміни.

А. М. Поддєрьогін [46, с.342] підкреслює, що на практиці з кризою ідентифікується загроза неплатоспроможності та банкрутства, діяльність в неприбутковій зоні або брак потенціалу для успішного функціонування.

Л. Ситник визначає кризовий стан у підприємства як сукупність ситуацій, що збільшують можливість появи неплатоспроможності підприємства, її розмірів,

провокують виникнення загроз із зовнішнього і внутрішнього середовища і можуть призвести до банкрутства [42, с.131].

Таким чином, дана група вчених дотримується думки, що криза є загрозою для сталого розвитку, розгортання якої може призвести до руйнування економічної системи підприємства.

С. Н. Кукушкін [32, с.6] під кризою пропонує розуміти фазу, що завершує визначений етап у розвитку організаційної форми (системи) і в той самий час є початковою (першою) фазою нового етапу розвитку. Він стверджує, що криза настає при виході зі стану невизначеності, тобто ризик вже є реалізованим.

В. О. Василенко визначає три види криз: реальна криза – за умови руйнації виробничого потенціалу і браку довгострокових чинників успіху; прихована криза – за умови незадовільної структури балансу; потенційна криза – за умови неплатоспроможності [15, с. 131].

З.Айвазяна, В.Кириченка, А. Євсеева [6] пропонують «звузити» поняття кризи, для чого диференціюють її фази, що відрізняються за змістом, наслідками і необхідними заходами щодо їх усунення.

З.Айвазян, В. Кириченко, А. Євсеев [6] вважають, для третьої і четвертої фаз характерні нестандартні, екстремальні умови функціонування підприємства, що вимагають термінових вимушених заходів.

Як зазначає Лігоненко Л.О. [34, с.85], розвиток кризи на рівні мікроекономічної системи (підприємства) включає 3 фази кризи:

- криза ефективності (прихована криза) характеризується зниженням ефективності діяльності підприємствам шляхом зниження прибутковості обороту та капіталу, тривалості операційного та фінансового циклу підприємства.

- криза платоспроможності характеризується тривалим дефіцитом грошових коштів підприємства для виконання ним своїх зобов'язань та фінансування своєї поточної діяльності, що призводить до неплатоспроможності, сплатою економічних санкцій за несвоєчасну сплату, появою простроченої заборгованості, кредитів і позик.

- криза розрахунку (загроза банкрутства, неспроможність).

Штангрет А. М., Копилюк О. І. пропонують розвиток розвитку кризи представити в такій послідовності, залежно від прихованих можливостей підприємства: потенційна криза – прихована криза – реальна криза [17, 57].

І. Бланк стверджує, що фінансова криза підприємства представляє собою одну з найбільш важких форм порушення його фінансової рівноваги, що відображає циклічно виникаючі на протязі його життєвого циклу під впливом різноманітних факторів протиріччя між фактичним станом його фінансового потенціалу і необхідним обсягом фінансових потреб, що є джерелом найбільш небезпечних потенційних загроз його функціонуванню [13, с. 253].

І. Бланк [11, с.321] пропонує класифікацію фінансової кризи (табл. 1.1.)

Таблиця 1.1

Класифікація фінансових криз підприємства

Класифікаційна ознака	Види криз
За джерелами генерації	- фінансова криза, що генерується внутрішніми чинниками; - фінансова криза, що генерується зовнішніми чинниками; - фінансова криза, що генерується як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками
За масштабом охоплення	- структурна фінансова криза; - системна фінансова криза
За структурними формами	- фінансова криза, викликана неоптимальною структурою капіталу; - фінансова криза, викликана неоптимальною структурою активів; - фінансова криза, викликана незбалансованістю грошових потоків; - фінансова криза, викликана неоптимальною структурою інвестицій; - фінансова криза, викликана неоптимальною структурою інших параметрів фінансової діяльності
За ступенем дії на фінансову діяльність	- легка фінансова криза; - глибока фінансова криза; - катастрофічна фінансова криза
За тривалістю існування	- короткострокова фінансова криза; - середньострокова фінансова криза; - довгострокова фінансова криза
За можливостями вирішення	- фінансова криза, що ліквідується на основі використання лише внутрішніх механізмів; - фінансова криза, що ліквідується за допомогою зовнішньої санації; - непереборна фінансова криза
За наслідками	- фінансова криза, що призвела до відновлення фінансової діяльності в колишніх параметрах; - фінансова криза, що призвела до оновлення фінансової діяльності на новій якісній основі; - фінансова криза, що викликала банкрутство (ліквідацію) підприємства

Л. Лігоненко використовує поняття «прихована криза» [34,с.85], яка проявляється у відмові підприємств-покупців продовжувати контакти на придбання продукції на наступний рік. Труднощі у збуті стануть явними у наступному році і цілком можуть зумовити кризу у фінансовій сфері. Отже, прихованість означає суб'єктивне звуження сфери діяльності підприємства, за якою ведеться спостереження, до фінансової. В інших сегментах системи підприємства можуть розвиватися негативні тенденції, певні граничні рівні яких означають початок виникнення кризових явищ. Однак такі тенденції не приховані об'єктивно, по своїй природі. Такою вона є тільки у разі, коли не враховується менеджментом, констатується уже тоді, коли відбувся перетин граничного рівня і відбулося зародження кризового явища.

Тому важливим є правильне визначення сегментів сфери діяльності підприємства та їхніх граничних станів для того, щоб достатньо повно охоплювати спостереженнями всі підсистеми підприємства та уникнути розвитку «прихованих» криз на підприємстві.

1.2. Концептуальні засади моніторингу кризових явищ в діяльності підприємства

У загальноприйнятому розумінні криза - це крайнє загострення суперечностей у соціально-економічній системі, що загрожує її життєстійкості в навколишньому середовищі. Об'єктивні причини кризи можуть бути пов'язані з циклічними потребами модернізації й реструктуризації, а суб'єктивні - можуть відображати помилки й волюнтаризм в управлінні, а також природні, що характеризують явища, пов'язані зі зміною клімату, погоди й ін.

Найважливішим інструментом забезпечення нормальної роботи економічної системи підприємства в умовах підвищеного ризику в сучасних умовах є своєчасне діагностування кризових явищ, які виникають на всіх рівнях управління підприємством. Під моніторингом кризових явищ на підприємстві пропонуємо розуміти організацію постійної системи спостережень, оцінки й прогнозу

економічної ситуації на підприємстві, яка дозволить вивчити сучасний стан розвитку підприємства та якісно оцінити невідповідності в його діяльності, сформулювати пропозиції по їхньому усуненню, здійснювати регулювання подальшої діяльності підприємства.

Іванова Н. Ю., Соколова Н. М. виділяють такі завдання проведення моніторингу кризового стану розвитку підприємства: організація спостереження, одержання достовірної й об'єктивної інформації про стан і зміну кон'юнктури ринку промисловості, рівень задоволеності попиту споживачів щодо кількості та якості продукцією підприємства; оцінка й системний аналіз інформації, отриманої в результаті моніторингу, виявлення причин, які підлягають спостереженню; забезпечення отриманої при здійсненні моніторингу інформацією відділів управління підприємством; розробка прогнозів розвитку окремих напрямків діяльності підприємств; підготовка рекомендацій, спрямованих на подолання негативних процесів і підтримку позитивних тенденцій, доведення цієї інформації до керівництва та працівників підприємства [26, с.86].

Система моніторингу кризового розвитку підприємства спрямована на вирішення таких завдань: своєчасне розпізнавання симптомів, чинників і причин кризи, що наближається, її класифікація і розроблення заходів, яких необхідно вжити.

Концептуальні основи проведення моніторингу діяльності підприємства заклали в своїх дослідженнях І. А. Бланк [11]. Зокрема, він виділив етапи проведення моніторингу кризового стану підприємства: вибір для спостереження найбільш важливих напрямків та цільових показників діяльності; побудова системи стандартів фінансової діяльності; побудова системи інформаційних звітів показників по кожному із напрямків фінансової діяльності; розробка системи узагальнюючих оціночних показників; встановлення розмірів відхилень фактичних результатів фінансової діяльності від передбачених; аналіз основних причин, які викликали відхилення; вибір системи дій при виявленні відхилень фактичних результатів фінансової діяльності від передбачених; виявлення резервів нормалізації фінансової діяльності і підвищення її ефективності;

обґрунтування пропозицій по змінні окремих цільових фінансових нормативів і планових показників.

С. М. Іванюта пропонує поставити в залежність використання методів діагностики від стадії розвитку кризи на підприємстві [27, с.88] (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Методи діагностики кризових явищ в системі їх моніторингу

Розвиток кризового явища	Методи діагностики, інструментарій	Особливості прояву кризового явища
1. Передкризова ситуація	Аналіз виробничих та економічних показників господарської діяльності підприємства	Наявність короткочасних симптомів кризи у вигляді стагнації або незначного зменшення найважливіших виробничо-господарських показників
2. Легка криза	Читання балансу, експрес-аналіз фінансового стану підприємства	Стале зниження найважливіших економічних показників, збитковість господарської діяльності
3. Криза поточної платоспроможності	Поглиблений експрес-аналіз, аналіз фінансової стійкості та платоспроможності підприємства	Фактичний або прогнозований дефіцит ліквідних коштів для фінансування поточної господарської діяльності
4. Криза боргової платоспроможності (загроза банкрутства)	Рейтингове (комплексне) оцінювання діяльності підприємства, аналіз власного капіталу та платоспроможності підприємства	Фактичний або прогнозований дефіцит ліквідних коштів для виконання зовнішніх фінансових зобов'язань (погашення боргів)
5. Криза майнової платоспроможності (банкрутство)	Визначення надкритичної платоспроможності. Аналіз забезпеченості боргу реальними активами. Оцінювання ділової активності та інвестиційної привабливості підприємства	Порушення справи про банкрутство, перевищення зобов'язань продавця над активами (власним капіталом) підприємства

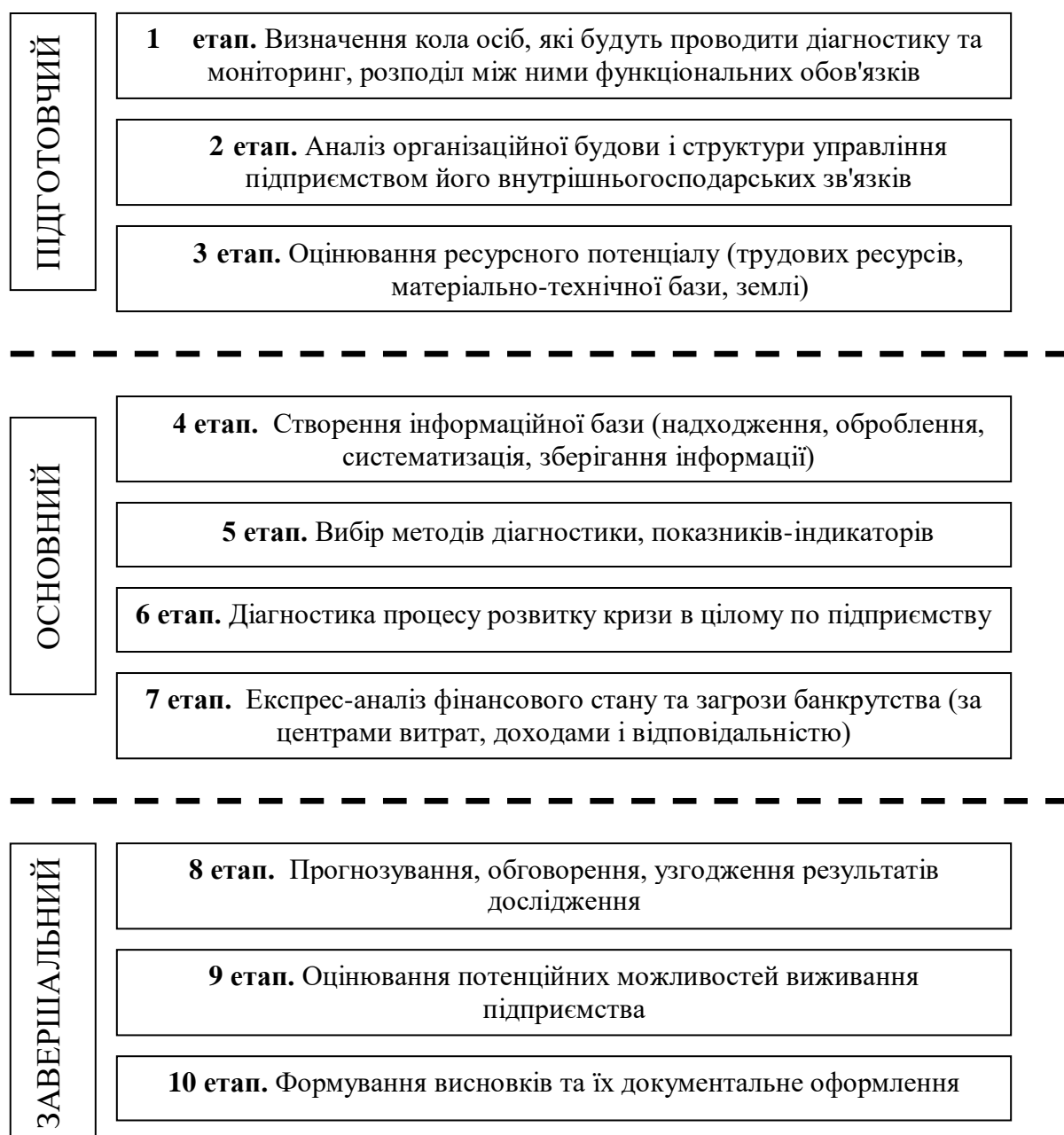
Основою створення моделей діагностики кризового стану підприємства служить типологія кризовості, яку пропонує використовувати С. М. Іванюта [27, с.127] (табл.1.3).

**Типологія явищ кризовості при проведенні діагностики
кризового стану підприємства**

Типологія дослідження кризисного процесу	Характеристика кризовості
Форми кризовості	Явище, ситуація, стан
Причини розвитку кризового стану	Макроекономічні, мікроекономічні
Спосіб виявлення	Моніторинг фінансового стану, аналіз поточної виробничо-фінансової діяльності, аудиторська перевірка, позови кредиторів
Характер розвитку	Тривалий, короткий, епізодичний
Показники-індикатори кризового явища	Прибуток, виробничі витрати, обсяг реалізованої продукції
Показники-індикатори кризової ситуації	Прибуток від реалізації, межа кризовості, маржинальний доход, ліверидж
Фінансові параметри кризового стану	Платоспроможність, ділова активність, ліквідність, оборотність оборотних засобів, робочий капітал, показники рентабельності
Наслідки розвитку кризовості	Вихід із кризового стану через фінансове оздоровлення, мирову угоду, банкрутство

Отже, система моніторингу кризових ситуацій є фактором ефективності антикризового управління підприємством, являє собою спеціально організовані дії з визначення ймовірності і реальності настання кризи та розробки антикризових заходів.

Система моніторингу кризових явищ на сучасному підприємстві, яке функціонує в умовах фінансової кризи повинна бути спрямована на необхідність розробки системи інформаційного забезпечення управління фінансами з метою ефективного впливу на кінцеві результати діяльності підприємства; пошук нових варіантів ведення фінансової політики підприємства в умовах ринку; вчасне знаходження відхилення фактичних результатів від передбачуваних, виявлення причин відхилень, а також сприяння розробці пропозицій щодо відповідного коригування окремих напрямків фінансової діяльності з метою її нормалізації і підвищення ефективності. Етапи проведення технології моніторингу кризового стану підприємства запропонував в своїй монографії С.М. Іванюта [47, с.118] (рис. 1.1), який виділяє підготовчу, основну та завершальну його стадію.

Рис. 1.1. Технологія проведення моніторингу кризового стану

1.3. Методика проведення діагностики та моніторингу кризового стану підприємства

Під діагностикою кризи розвитку в літературі розуміють систему ретроспективного, оперативного і перспективного цільового аналізу, спрямованого на виявлення ознак кризового стану підприємства, оцінки загрози його банкрутства та (або) подолання кризи.

Існує велика кількість підходів до аналізу кризового стану на підприємстві, які різняться оціночними критеріями, але за своєю сутністю зводяться до розрахунку та аналізу певної системи показників-індикаторів кризового стану підприємства.

Іванюта С.М. [41, с.103] пропонує систематизувати методичне забезпечення діагностики фінансового стану та кризи розвитку підприємства:

1. Залежно від мети дослідження та її функціонального спрямування методологія проведення діагностики орієнтована на оцінювання: фінансового стану; окремих напрямів виробничо-господарської діяльності підприємства; рівня управління підприємством; забезпечення ресурсного потенціалу підприємства; внутрішньогосподарських зв'язків.

2. Залежно від нормативно-правового та наукового забезпечення методичні підходи до проведення діагностики поділяються на державні (обов'язкові) та наукові. Державні методики проведення діагностики фінансового стану та загрози банкрутства затверджуються Міністерством фінансів України, Агентством з питань банкрутства тощо і є обов'язковими, а наукові методики - розроблюються та пропонуються для практичного використання фахівцями - фінансовими аналітиками, спеціалістами з антикризового управління. Вони не обов'язкові для застосування, використовуються на вибір та за потреби.

3. Залежно від інформаційного забезпечення методичні підходи передбачають використання інформації за формою відображення, характером носіїв, призначенням, напрямом руху, за стабільністю та способом відображення. Для передбачення кризової ситуації найчастіше використовують кількісну, вартісну та змішану інформацію.

4. Залежно від методики формування і використання показників-індикаторів можуть бути виділені такі методичні підходи: коефіцієнтний полягає у порівнянні певних абсолютних показників; індексний підхід передбачає зміну стану об'єкта дослідження в часі; агрегатний підхід полягає в обчисленні оціночних агрегатів - абсолютних оціночних показників, що розраховуються за

спеціальними методиками; оціночний підхід здійснюється по фіксованих, порівняльних, внутрішньогосподарських, закупівельних, оптових, договірних цінах.

5. За технологією оброблення інформації методичні розробки з питань діагностики кризового стану та загрози банкрутства поділяються на ручні та автоматизовані, які передбачають розрахунки шляхом використання спеціально розроблених програмних продуктів.

Сучасними дослідниками, зокрема, Мельник О.Г. запропоновано уніфіковану матричну модель [36, с.109] та системно-орієнтовану модель [37,с.143] діагностики фінансового стану підприємства та ступеня кризовості його розвитку на підставі чітко визначених індикаторів і універсальних методик розрахунку. Відповідно до його досліджень, діагностика фінансового стану підприємства здійснюється в декілька етапів:

1. Виокремлення й систематизація діагностичних цілей:

- за суб'єктами формування; за змістом; за пріоритетністю; за етапами формування; за середовищем формування; за рівнем деталізації.

2. Обґрунтування переліку індикаторів для діагностики. Побудова вихідної уніфікованої матричної моделі діагностики діяльності підприємства, яка допомагає обрати загальні індикатори для досягнення діагностичних цілей.

3. Розробка методичних рекомендацій для досягнення діагностичних цілей на підставі використання єдиних підходів до обчислення відносних та інтегральних індикаторів, а також для уніфікації критеріїв оцінювання.

Бланк І. О. та Лігоненко Л. О. [11; 34] пропонують наступну систему оціночних показників-індикаторів кризового стану та загрози банкрутства підприємства: стан та структура капіталу; коефіцієнт забезпеченості власними коштами; коефіцієнт фінансової автономії; коефіцієнт заборгованості; коефіцієнт фінансового лівериджу; коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості; оборотність: оборотність обігових коштів; оборотність товарно-матеріальних запасів; оборотність дебіторської заборгованості; оборотність кредиторської заборгованості; тривалість операційного циклу; тривалість фінансового циклу; платоспроможність: загальний коефіцієнт покриття;

проміжний коефіцієнт покриття; коефіцієнти негайної ліквідності; рівень операційної платоспроможності; середній індекс ліквідності обігових коштів; прибутковість: чиста рентабельність власного капіталу; звичайна рентабельність власного капіталу; рентабельність обороту; рентабельність операційних витрат; рівень втрати власного капіталу.

Отже, в основі моніторингу кризового стану розвитку підприємства оціночними показниками-індикаторами виступають показники оцінки фінансового стану підприємства: оцінка майнового стану підприємства; оцінка платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості підприємства; оцінка ділової активності підприємства; оцінка прибутковості та рентабельності діяльності підприємства.

Аналітичне дослідження фінансових результатів діяльності підприємства проводиться в такій послідовності (Таблиця.1.4) [88, 58]:

Таблиця 1.4

Послідовність аналізу фінансового стану підприємства

Вид аналізу	Характеристика
Аналіз структури активів	Розрахунок співвідношення і зміни статей активів за рівнем їх ліквідності: грошових коштів, коштів у розрахунках, запасів, постійних активів.
Аналіз структури пасивів	Аналіз структури і змін статей балансу показує: зміни величини мобілізованих і постійних активів, як змінюється їх співвідношення; частку запасів та дебіторської заборгованості; розмір та структуру власного капіталу, ефективність його використовує; ступінь залежності від зовнішніх джерел фінансування та терміновість їх погашення і т.п.
Аналіз оборотних активів (майна)	Аналіз проводять за ступенем ліквідності за загальним обсягом, в структурі та джерелами формування.
Аналіз прибутковості (рентабельності)	Визначення системи показників рентабельності фінансово-господарської діяльності та встановлюють взаємозв'язок між ними.
Аналіз ліквідності та фінансової стійкості	Розрахунок системи узагальнюючих та часткових показників, виявлення змін та відповідність їх реальних значень до оптимальних.
Аналіз ділової активності	Оцінка за системою показників оборотності майна, ресурсів, капіталу, тривалості фінансового та економічного циклу.
Використання результатів аналізу в управлінні підприємством	Звіт фінансового менеджера для керівництва підприємства

Дані групи показників допоможуть відстежити головні сфери діяльності підприємства та оцінити реальний стан підприємства з урахуванням впливу на них різних факторів.

Висновки до розділу 1

Найважливішим аспектом кризових явищ на підприємстві, з яким пов'язані всі інші сторони кризовості розвитку є фінансова криза, яку характеризують трьома параметрами: факторами виникнення; видом кризи; стадією її розвитку. Ідентифікація цих ознак дає змогу правильно діагностувати фінансову неспроможність підприємства та вибрати найефективніші антикризові заходи.

Під моніторингом кризових явищ на підприємства ми пропонуємо розуміти організацію постійної системи спостережень, оцінки й прогнозу економічної ситуації на підприємстві. Такий моніторинг дозволить на вивчити сучасний стан розвитку підприємства, оцінити невідповідності в його діяльності та формувати пропозиції по їхньому усуненню і регулюванню майбутньої діяльності підприємства.

Технологія проведення моніторингу кризового стану підприємства повинна передбачати реалізацію наступних етапів:

- підготовчого (визначення кола осіб, які будуть проводити діагностику та моніторинг, розподіл між ними функціональних обов'язків);
- основного (створення інформаційної бази; аналіз ресурсного потенціалу; вибір методів діагностики, показників-індикаторів);
- діагностика процесу розвитку кризи в цілому по підприємству;
- експрес-аналіз фінансового стану та загрози банкрутства);
- заключного (прогнозування, обговорення, узгодження результатів дослідження;
- оцінювання потенційних можливостей виживання підприємства;
- формування висновків та їх документальне оформлення.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТОВ «АУТОМОТІВ ЕЛЕКТРИК УКРАЇНА» ЗА 2019-2021 РОКИ

2.1. Оцінка майнового стану та фінансової стійкості підприємства

Ефективність і доречність вкладення капіталу в активи визначає стабільність фінансового стану підприємства, рівень його фінансової стійкості як в коротко-, так і довгостроковій перспективі. Тому для всебічного аналізу фінансового стану ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» важливим є вивчення, зокрема, структури та динаміки майна (активів) підприємства, причини зміни складових майна і джерел його формування.

Основним джерелом інформації для аналізу стану активів та джерел формування майна підприємства слугує річна звітність: форма №1 «Баланс» та форма №2 «Звіт про фінансові результати». Здійснимо аналіз динаміки загального обсягу та структури активів (майна) ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» за 2019-2021 рр.

Дані показують, що вартість активів підприємства в аналізованих періодах зростала. Зокрема обсяг зростання вартості майна підприємства у 2020 році становив 10485 тис. грн. (або 125,8% в порівнянні з 2019 роком). У 2021 році спостерігався дещо нижчий темп нарощення активів в порівнянні з попереднім періодом – 113,6%. Таким чином вартість майна підприємства на початок 2022 р. склала 58049 тис. грн. Зростання вартості майна підприємства відбувалося з різних причин у досліджуваних періодах. Так у 2020 році вартість майна зросла переважно за рахунок збільшення суми дебіторської заборгованості (за товари – на 45,1% та іншої поточної дебіторської заборгованості – на 196,7%). Дана тенденція може мати як позитивні, так і негативні причини, оскільки свідчить як про зростання обсягу замовлень на продукцію від клієнтів, так і про погіршення стану розрахунків з ними. У 2021 році вартість майна зростала переважно за рахунок необоротних активів, зокрема, зростання обсягу капітальних інвестицій

(придбання основних засобів). Станом на початок 2022 року вартість обсягу незавершених капітальних інвестицій становила 2377 тис. грн., що у 10 разів більше, ніж у попередньому періоді. Дані динамічні зміни зображено на рис. 2.1.

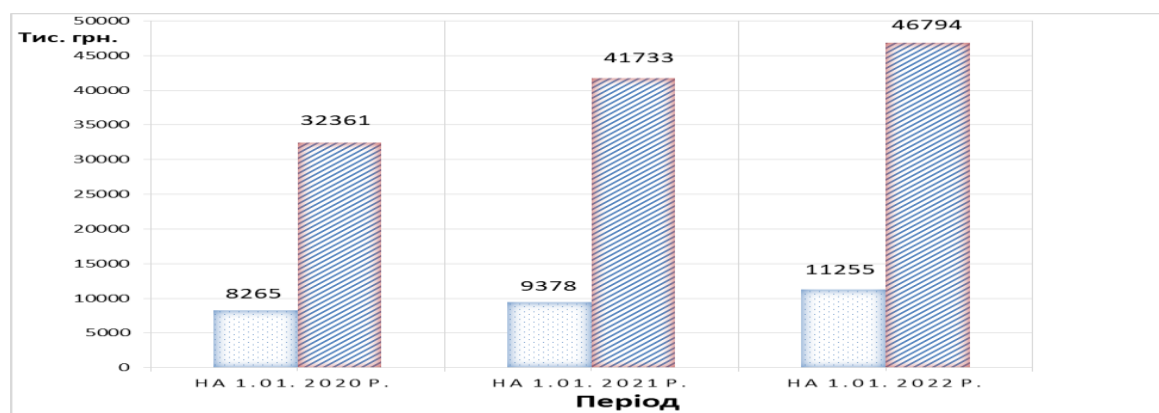

Рис. 2.1. Зміна загального обсягу активів ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» за 2019-21 рр.

Для ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» відбулося значене зростання частки дебіторської заборгованості за товари (з 8% у 2019 році до 17,8% у 2021 році) та зменшення запасів на 4,1% станом на початок 2022 р., що свідчать про зміну політики розрахунків з дебіторами та можливе зростання терміну погашення боргів за реалізовану продукцію.

Аналіз динаміки загального обсягу і структури капіталу підприємства дозволяє визначити зміни в структурі власного і позикового капіталу, розмір залучених в оборот довгострокових і короткострокових позикових коштів.

В цілому, наведені зміни в обсягах та структурі капіталу ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» можна охарактеризувати як сприятливі для стабільного розвитку підприємства в майбутньому. На це вказують значення питомої ваги власного капіталу, яка є переважаючою в структурі джерел формування майна підприємства, погашення короткострокових кредитів банків (зменшення рівня залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування в кризовий період) та незначене зростання обсягу поточних зобов'язань підприємства.

Динамічні зміни структури джерел формування майна підприємства характеризувалися стабільністю в досліджуваних періодах. Розрахунки вказують

на суттєве переважання частки власного капіталу в загальній вартості капіталу підприємства. Структурні зміни капіталу ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» зобразимо на рис. 2.2.

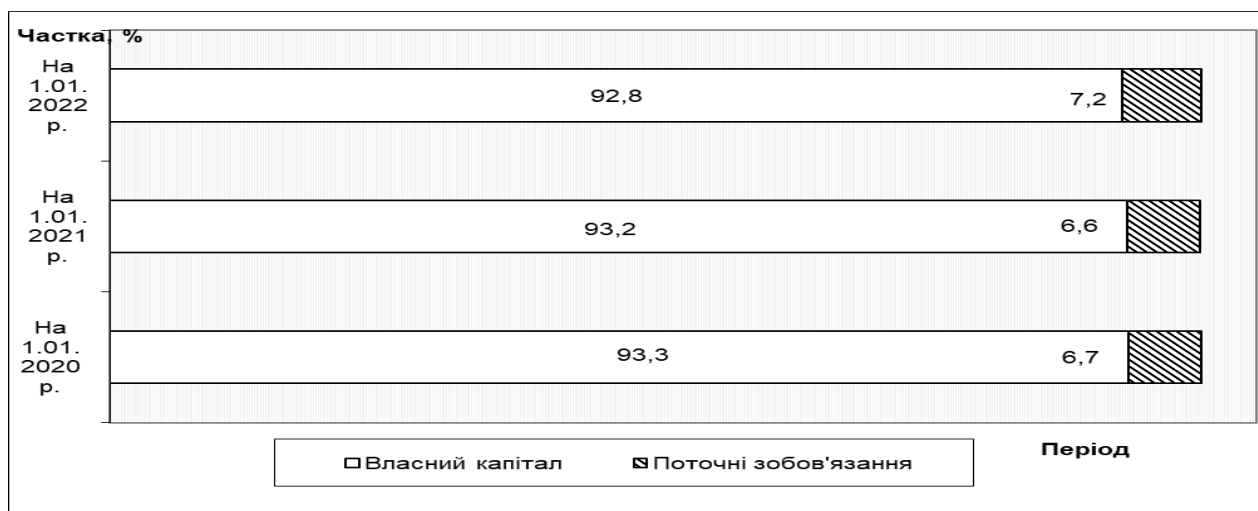

Рис. 2.2. Зміна структури капіталу ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» у 2019-2021 рр.

Першим кроком оцінки фінансової стійкості є визначення суми його власних обігових коштів (табл. 2.1).

На досліджуваному підприємстві спостерігається позитивна тенденція щодо обсягу власних обігових коштів. На початок 2021 року їхній розмір склав 38267 тис. грн., на початок 2022 р. – збільшився на 4343 тис. грн. і склав 42610 тис. грн., що сприяє подальшому нарощенню фінансового потенціалу та є свідченням високого рівня фінансової незалежності, однак зменшилися темпи зростання даного джерела формування майна підприємства –129% зростання у 2020 році проти 111% - у 2021 році.

Дані таблиці 2.1 вказують, що протягом аналізованого періоду підприємство має абсолютний рівень фінансової стійкості. Незважаючи на нарощення обсягів капітальних інвестицій та придбання основних засобів в аналізованому періоді, власних коштів цілком вистачало для фінансування запасів та інших поточних витрат підприємства. Надлишок власних оборотних коштів для формування запасів у 2021 році зріс на 4638 тис. грн. у порівнянні з попереднім періодом і склав 28135 тис. грн. Надлишок загальної величини основних джерел коштів для

фінансування запасів у 2021 році становив 32319 тис. грн. Отримання досить значного розміру прибутку посприяло зміцненню стану абсолютної фінансової стійкості.

Таблиця 2.1

Оцінка фінансової стійкості ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» за 2019-2021 рр.

Показники	Значення показника, тис. грн.			Відхилення, +, -	
	<i>на кін. 2019 р.</i>	<i>на кін. 2020 р.</i>	<i>на кін. 2021 р.</i>	<i>2020-19 рр.</i>	<i>2021-20 рр.</i>
Власний капітал	37923	47645	53865	9722	6220
Необоротні активи	8265	9378	11255	1113	1877
Наявність власних оборотних коштів	29658	38267	42610	8609	4343
Довгострокові зобов'язання	0	84	0	84	-84
Наявність власних і довгострокових позикових джерел коштів для формування запасів і витрат	29658	38351	42610	8693	4259
Короткострокові кредити і позикові кошти	2703	3382	4184	679	802
Загальна величина основних джерел коштів для формування запасів і витрат	32361	41733	46794	9372	5061
Загальна величина запасів і витрат	15196	14854	14475	-342	-379
Надлишок (+), нестача (-) власних оборотних коштів	14462	23413	28135	8951	4722
Надлишок (+), нестача (-) власних оборотних і довгостро-кових позикових коштів для формування запасів і витрат	14462	23497	28135	9035	4638
Надлишок (+), нестача (-) загальної величини основних джерел коштів для формування запасів і витрат	17165	26879	32319	9714	5440
Тип фінансової стійкості	Абсолютна фінансова стійкість	Абсолютна фінансова стійкість	Абсолютна фінансова стійкість		

Детальніше оцінку фінансового стану можна здійснити за показниками, що наведені у таблиці 2.2.

Показники фінансової стійкості
ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» у 2019-2021 рр.

Показники	Розрахунок	Значення показника		Відхилення, +/-	2021 рік	Відхилення, +/-
		2019 рік	2020 рік			
Робочий капітал	<i>Оборотні активи – коротко-строкові зобов'язання</i>	26483	34005	7522	40480,5	6476
Коефіцієнт забезпечення обігових активів власними коштами	<i>Власні обігові кошти / Обігові активи</i>	0,91	0,92	0,01	0,91	-0,01
Маневреність робочого капіталу	<i>Запаси / Робочий капітал</i>	0,59	0,44	-0,15	0,36	-0,08
Коефіцієнт автономії	<i>Власний капітал / Пасиви</i>	0,93	0,93	0	0,93	0
Коефіцієнт фінансової залежності	<i>Пасиви / Власний капітал</i>	1,07	1,07	0	1,08	0,01
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	<i>Власні обігові кошти / Власний капітал</i>	0,77	0,79	0,02	0,80	0,01
Коефіцієнт фінансової стабільності	<i>Власні кошти / Позикові кошти</i>	13,88	13,87	-0,01	13,27	-0,6
Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів	<i>Позикові кошти / Власні кошти</i>	0,07	0,07	0	0,08	0,01
Коефіцієнт заборгованості кредиторам	<i>Заборгованість кредиторам / Активи</i>	0,07	0,07	0	0,07	0

Швидкість та якість здійснення поточної діяльності визначає наявність робочого капіталу. Даний показник означає здатність вчасно сплачувати поточні зобов'язання, фінансувати поточну діяльність без перебоїв, чіткіше планувати платіжний календар та можливість розширення обсягу господарської діяльності підприємства в майбутньому періоді. Розрахунки показують, що ТДВ ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» має позитивну динаміку робочого капіталу. Так у 2020 році відбулося його зростання на 7522 тис. грн., а у 2021 році – на 6476 тис. грн. Нормативним та рекомендованим значенням для коефіцієнта забезпечення обігових активів власними коштами є значення, що дорівнює $> 0,1$. Цей

показник характеризує структуру обігових коштів за джерелами формування – за рахунок власних джерел чи зовнішніх зобов'язань. Розрахунки вказують, що значення даного коефіцієнту значно перевищує його оптимальне значення. Щоправда відбулося його незначне зниження у досліджуваному періоді – з 0,92 до 0,91.

Частку запасів у власних обігових коштах характеризує показник маневреності робочого капіталу. Позитивна тенденція була притаманна даному показнику на ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» в аналізованому періоді – його значення зменшилося з 0,59 до 0,36.

Можливість підприємства виконувати зовнішні зобов'язання за рахунок власних коштів характеризує коефіцієнт автономії. У загальній сумі фінансових ресурсів частка власного капіталу не повинна бути меншою від 50%, тобто значення коефіцієнту автономії має дорівнювати $> 0,5$. На ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» у всіх трьох періодах показник значно перевищує нормативне значення і характеризується незмінністю та стабільністю.

Коефіцієнт фінансової залежності при нормативному значенні = 2. характеризувався стабільним значенням в досліджуваних періодах.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу характеризує частку власного капіталу, що використовується для фінансування поточної діяльності, тобто яку вкладено в обігові кошти, а яку капіталізовано. Як показують розрахунки, у 2019 р. на 1 грн. власного капіталу припадало 0,77 грн. власних обігових коштів, у 2020 р. – 0,79 грн., у 2021 р. – 0,80 грн. Тобто, власні кошти підприємства є основним джерелом фінансування поточної діяльності.

Забезпеченість заборгованості власними фінансовими ресурсами показує коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування). Відповідно перевищення власних коштів над позиковими свідчить про фінансову стійкість підприємства (нормативне значення $K_{ф.с.} > 1$). У ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» значення даного показника значно перевищує рекомендоване, щоправда дещо знизилося в звітних періодах. Коефіцієнт заборгованості кредиторам: його значення залишалося стабільним протягом усього аналізованого періоду – 0,07.

Отже, оцінка майнового стану ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» свідчить про те, що вартість майна та капіталу зростає, що свідчить про стабільний фінансовий стан підприємства та високий рівень ефективності фінансово-господарської діяльності.

2.2. Аналіз ділової активності та платоспроможності підприємства

Ділова активність – це комплексна характеристика, яка втілює різні аспекти діяльності підприємства і визначається системою показників ефективності виробничо-господарської діяльності в цілому. Розрахуємо показники ділової активності підприємства, які є відносними показниками фінансових результатів діяльності та формують картину поточного стану операційної та фінансової діяльності.

Дані показують, що показники ділової активності підприємства характеризуються як позитивними, так і негативними динамічними змінами. Так, незначно скоротилася загальна оборотність по підприємству – з 1,8 до 1,4 разів. Тривалість обертання майна підприємства становила 248,4 днів у 2021 році. Зниження показників оборотності було притаманне дебіторській та кредиторській заборгованості внаслідок зростання їх обсягів в аналізованому періоді та зміни політики розрахунків підприємства з контрагентами. Так, темп зниження оборотності дебіторської заборгованості склав у 2021 році 37,9%. При цьому варто зауважити, що скоротилися періоди обертання виробничих запасів та товарів, що свідчить, що продукція підприємства продовжує користуватися попитом незважаючи на кризові явища, що мали місце у 2020-2021 рр.

Зріс період обороту кредиторської заборгованості у 2021 році, що є ознакою сповільнення розрахунків з постачальниками та збільшення обсягів комерційного кредитування. Зростанням тривалості обороту характеризувалися також у звітному році грошові кошти та дебіторська заборгованість. Зокрема досить суттєво зросла тривалість обороту грошей – майже у 2 рази, що пов'язано зі збільшенням частки найбільш ліквідної частини майна підприємства.

За 2020-2021 рр дещо зменшився період з моменту вкладення грошей у виробничі запаси до отримання доходу від їх реалізації, тобто операційний цикл підприємства. Так, тривалість операційного циклу у поточному році становила 106,9 дні проти 108,6 днів у 2020 році.

Зобразимо зміни тривалості операційного та фінансового циклів на рис. 2.3. Підприємство має незначний обсяг поточних зобов'язань та досить значний обсяг дебіторської заборгованості, і тому проблемна ситуація може виникнути тільки в разі суттєвого падіння попиту на продукцію підприємства і зменшення замовлень покупців.

Аналіз ліквідності балансу здійснюється шляхом порівняння активів та пасивів підприємства із застосуванням інформації, що міститься у балансі підприємства (табл. 2.3).

З даних таблиці 2.4, видно, що протягом звітного періоду ліквідність балансу ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» є абсолютною, іншими словами, внаслідок того, що підприємство має досить значну суму ліквідних активів і незначну суму негайних пасивів вже перша умова ліквідності балансу виконується. В 2021 році найбільш ліквідні активи збільшились до 20007 тис. грн., цього є цілкомдостатньо для покриття першої групи пасивів.

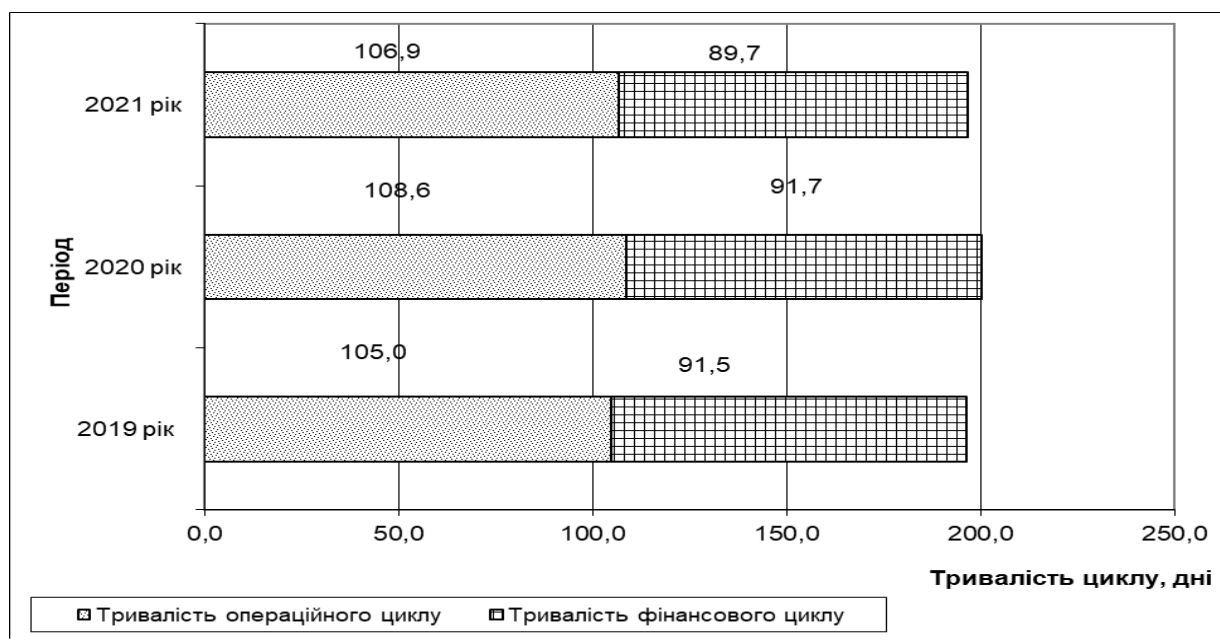

Рис. 2.3. Динаміка тривалості операційного та фінансового циклів ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» у 2019-2021 рр.

Аналіз ліквідності балансу ТОВ «Аутомотів Електрик Україна»
за 2019–21 рр.

Показни К	Значення показника, тис. грн.			Показни К	Значення показника, тис. грн.			Платіжний надлишок або нестача, тис. грн.		
	на кін. 2019 р.	на кін. 2020 р.	на кін. 2021 р.		на кін. 2019 р.	на кін. 2020 р.	на кін. 2021 р.	на кін. 2019 р.	на кін. 2020 р.	на кін. 2021 р.
Найлік- відніші активи (А ₁)	13597	21433	20007	Негайні пасиви (П ₁)	2103	2882	4184	11494	18551	15823
Активи, що шви- дко реалі- зуються (А ₂)	3568	5446	12312	Коротко- строкові пасиви (П ₂)	600	500	0	2968	4946	12312
Активи, що пові- льно реалі- зуються (А ₃)	15196	14854	14475	Довго- строкові пасиви (П ₃)	0	84	0	15196	14770	14475
Активи, що важко реалізу- ються (А ₄)	8265	9378	11255	Постійні пасиви (П ₄)	37923	47645	53865	29658	38267	42610

Також виконуються три інші умови ліквідності балансу, оскільки активів, що належать до груп А₂ та А₃. Найбільш явні зміни відбулися в групі постійних пасивів, завдяки суттєвому зростанню нерозподіленого прибутку у аналізованих періодах. Також у групі пасиву П₁ спостерігається зростання найбільш термінових зобов'язань – комерційних кредитів з 2103 тис. грн. у 2019 році до 4184 тис. грн – у 2021 р.

Вищенаведені ознаки ліквідності підприємства носять частковий характер, тому існує необхідність розрахувати загальний коефіцієнт ліквідності ($K_{\text{лікв заг}}$) за такою формулою:

$$K_{\text{лікв заг}} = \frac{A_1 + 0,5A_2 + 0,3A_3}{P_1 + 0,5P_2 + 0,3P_3}. \quad (2.1)$$

Підставимо значення у наведену формулу:

- на кін. 2019 року $K_{\text{лікв заг}} = 8,3$;

- на кін. 2020 року $K_{\text{лікв заг}} = 9,1$;

- на кін. 2021 року $K_{\text{лікв заг}} = 7,3$.

Як бачимо з наведеного розрахунку, загальний коефіцієнт ліквідності у ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» значно перевищує нормативне значення (норматив = 1), що вказує на високий рівень ліквідності підприємства. Наведені висновки можна підтвердити коефіцієнтами ліквідності, що розраховані в таблиці 2.4.

Аналіз показників платоспроможності підприємства з табл. 2.4 вказує, що суб'єкт дослідження можна вважати абсолютно платоспроможним. Значення коефіцієнт швидкої ліквідності протягом звітного періоду зросло з 6,4 у 2019 році до 9,8 у 2021 році, що свідчить про те, що наявні грошові кошти та очікувані надходження від дебіторів значно перевищують борги короткострокового характеру (в 6 і в 10 разів) у відповідному періоді. Коефіцієнт абсолютної ліквідності також значно перевищує нормативне (0,20-0,35). Отже, підприємство можна вважати абсолютно платоспроможним протягом 2019-2021 рр., а значення показників поточної та абсолютної ліквідності в зв'язку з їх незначним зниженням потребують окремої уваги менеджменту підприємства.

Таблиця 2.4

Аналіз показників ліквідності ТОВ «Аутомотів Електрик Україна»
за 2019-2021 рр.

Показник	Алгоритм розрахунку	Значення показника			Відхилення, +, -	
		на кін. 2019 р.	на кін. 2020 р.	на кін. 2021 р.	2020-19 рр.	2021-20 рр.
Коефіцієнт ліквідності поточної	<i>Поточні активи / Поточні пасиви</i>	12	12,3	11,2	0,4	-1,2
Коефіцієнт ліквідності швидкої	<i>(Поточні активи - запаси) / Поточні пасиви</i>	6,4	7,9	9,8	1,6	1,8
Коефіцієнт ліквідності абсолютної	<i>Кошти / Поточні пасиви</i>	5	6,3	4,8	1,3	-1,6

2.3. Аналіз ефективності діяльності підприємства

Ефективність діяльності підприємства залежить насамперед від обсягів отриманого за підсумками діяльності прибутку. Тому таке дослідження необхідно розпочати з аналізу формування прибутку підприємства. Інформаційним підґрунтям для оцінки формування прибутку підприємства служать дані бухгалтерської звітності за формою №2 «Звіт про фінансові результати».

За даними спостерігаємо отримання підприємством у 2019 році чистого прибутку обсягом 8651 тис. грн. У 2020 році відбулося його суттєве зростання – на 4531 тис. грн. або у 1,5 рази. У 2021 році спостерігалася негативна динаміка чистого прибутку. Темп його падіння становив 21,5%. Чистий дохід у досліджуваних періодах також характеризувався неоднаковою тенденцією. Зокрема, він скоротився на 2,5% у 2020 році та зріс на 22,3% у 2021 році. Свідченням діяльності підприємства в умовах кризи є те, що темпи приросту собівартості продукції перевищували темпи зростання виручки від реалізації. Значення даних показників відповідно становило 28,9% та 22,3%. Зростання цін на сировину, збільшення заробітної плати і соціальних виплат працівників – основні чинники зростання собівартості високими темпами.

Позитивна динаміка у 2019-2021 рр. була притаманна показнику валового прибутку. Темпи його приросту становили відповідно 5,9% та 11,7%. Зростання виручки від реалізації продукції та валового прибутку в кризових та нестабільних економічних умовах є свідченням високого рівня фінансового менеджменту підприємства. Постійне нарощення обсягів виробництва, зростання продажів вимагає відповідного зростання витрат. Так зростанням у досліджуваних періодах характеризувалися адміністративні витрати та витрати на збут. У аналізованому періоді були отримані досить значні інші операційні доходи (переважно доходи від операційних курсових різниць), що дозволило наростити прибутки від операційної діяльності у 2019-2021 рр. В цілому формування прибутку в аналізованому періоді на ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» можна вважати

ефективним, що дало змогу виплати дивіденди учасникам та спрямувати частину на розвиток підприємства капітальні інвестиції (придбання основних засобів).

Ефективність діяльності підприємства охарактеризуємо за допомогою показників рентабельності, динаміку яких для ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» розглянемо у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Основні показники рентабельності
ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» за 2019-2021 рр.

Показники	Розрахунок	Значення показника			Відхилення, +,-	
		2019 рік	2020 рік	2021 рік	2020- 19 рр.	2021- 20 рр.
Рентабельність реалізації товарів за прибутком від реалізації	<i>Прибуток від реалізації / Чиста виручка від реалізації</i>	7,2	10,6	6,5	3,4	-4,1
Рентабельність реалізації товарів за чистим прибутком	<i>Чистий прибуток / Чиста виручка від реалізації</i>	13,1	20,4	13,1	7,3	-7,3
Рентабельність активів	<i>Чистий прибуток / Актив балансу</i>	23,3	28,7	19	5,4	-9,8
Рентабельність активів (за валовим прибутком)	<i>Валовий прибуток / Актив балансу</i>	62,7	53,6	50,3	-9,1	-3,3
Рентабельність власного капіталу	<i>Чистий прибуток / Власний капітал</i>	25	30,8	20,4	5,8	-10,4
Рентабельність необоротних активів	<i>Чистий прибуток / Необоротні активи</i>	107,1	149,4	100,3	42,3	-49,1
Рентабельність оборотних активів	<i>Чистий прибуток / Оборотні активи</i>	29,9	35,6	23,4	5,7	-12,2
Кредитовіддача	<i>Обсяг реалізації / Середня сума позикових ресурсів</i>	24,5	21,2	20,7	-3,3	-0,6
Кредитомісткість	<i>1 / Кредитовіддача</i>	0,038	0,047	0,048	0,01	0,001
Рентабельність позикових ресурсів	<i>Чистий прибуток / Позикові ресурси</i>	347,4	433,3	270,5	85,8	-162,8

Дані таблиці 2.5 дають змогу зробити наступні висновки. Усі основні показники рентабельності досліджуваного підприємства характеризувалися зростанням у 2020 році і мали протилежну тенденцію зміни у 2021 році.

Зокрема рентабельність реалізації товарів за чистим прибутком у 2020 році зросла на 7,3%, рентабельність необоротних активів – на 42,3%. Зростання у 2020

році було притаманне показникам рентабельності власного капіталу та оборотних активів. Рентабельність активів (майна), що розрахована за чистим прибутком також характеризувалася зростанням. Її значення склало у 2020 році 28,7%, що на 5,4% більше, ніж значення 2019 р. Такою ж тенденцією характеризувалося значення рентабельності власного капіталу. Зростання чистого прибутку у даному періоді спричинило підвищення усіх показників рентабельності. Натомість зниження обсягу чистого прибутку у 2021 році здійснило вплив на основні показники рентабельності в бік їх зменшення: рентабельність власного капіталу знизилась на 10,4%, рентабельність продажів – на 7,3%, рентабельність активів – на 9,8%.

Значення показника кредитовіддачі знизилося з 24,5 грн. у 2019 році до 20,7 грн. у 2021 р. Кредитомісткість у ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» після зростання значення даного показника у 2020 році, відбулося незначна його зміна у 2021 році (зростання на 0,01 грн.).

Для прибутковості позикових ресурсів у 2020 році було притаманне суттєве зростання як внаслідок зростання чистого прибутку, так і внаслідок стабільної структури капіталу підприємства. Натомість зменшення обсягів чистого прибутку і зростання обсягів комерційного кредитування у 2021 році вплинула на даний показник в бік його зменшення.

Отже, показники рентабельності характеризувалися позитивною динамікою у 2020 році та негативною – у 2021 році. Основною причиною таких тенденцій стали зміни обсягів чистого прибутку. В цілому значення показників рентабельності вказують на достатньо високий рівень ефективності фінансово-господарської діяльності. Але поряд з цим постає завдання перед фінансовим менеджментом підприємства щодо удосконалення системи моніторингу основних показників ефективності діяльності підприємства в умовах кризи. Здійснимо розрахунок показників рентабельності вкладеного капіталу (таблиця 2.6). Як бачимо з даних таблиці 2.6, значення всіх показників рентабельності вкладеного капіталу і використання фінансового та ресурсного потенціалу мали позитивну динаміку у 2020 році та негативну – у 2021 році. Коефіцієнт генерування доходів

показує можливість активів підприємства створювати доходи до сплати відсотків та податків. Як бачимо, на ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» даний показник знизився з 0,285 у 2019 році до 0,231 у 2021 році. Рентабельність інвестованого капіталу та рентабельність інвестованого капіталу за післяподатковою базою також характеризувалися зниженням у 2021 році. Їх значення, які є однаковими у даному періоді, на кін. 2021 року склали відповідно 20,4% проти 25% у 2019 році. Показник рентабельності інвестованого капіталу дещо подібний до рентабельності власного капіталу, але на відміну від нього у його чисельнику враховують сплачені підприємством відсотки за користування кредитом, а у знаменнику – окрім власного капіталу ще й довгострокові зобов'язання.

Таблиця 2.6

Показники рентабельності вкладеного капіталу та ефективності використання фінансового та ресурсного потенціалу ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» у 2019-2021 рр.

<i>Показники</i>	<i>Значення показника</i>			<i>Абсолютне відхилення, +/-</i>		<i>Відносне відхилення, %</i>	
	<i>2019 рік</i>	<i>2020 рік</i>	<i>2021 рік</i>	<i>2020-19 рр.</i>	<i>2021-20 рр.</i>	<i>2020-19 рр.</i>	<i>2021-20 рр.</i>
Коефіцієнт генерування доходу	0,285	0,351	0,231	0,066	-0,119	123,1	66
Рентабельність інвестованого капіталу	0,254	0,309	0,204	0,056	-0,105	121,9	66,1
Рентабельність активів (післяподаткова база)	0,236	0,289	0,190	0,053	-0,098	122,3	65,9
Рентабельність інвестованого капіталу (післяподаткова база)	0,255	0,309	0,204	0,055	-0,105	121,4	66,1
Ефективність використання ресурсного потенціалу	1,3	1	1,1	-0,3	0,1	83,2	101,1
Ефективність поточних витрат	0,19	0,30	0,19	0,11	-0,11	158,5	62,3

Показник ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства також характеризувався зниженням у 2021 році в порівнянні з 2019 роком. Його значення склало 1,1 пункт, що на 0,2 менше, ніж у попередньому періоді. Показник ефективності поточних витрат підприємства у 2021 році знизився до рівня його значення у 2019 році після зростання, що спостерігалось у 2020 році.

Висновки до 2 розділу

За підсумками здійснених у другому розділі роботи розрахунків можна зробити наступні висновки:

У підприємстві спостерігалося зростання вартості майна підприємства відбулося переважно за рахунок збільшення оборотних активів у 2020 році та зростання капітальних інвестицій у 2021 році.

Для підприємства має місце переважання частки власного капіталу в загальній вартості капіталу підприємства: у 2021 році частка власного капіталу становила 92,8%.

Аналіз показників фінансової стійкості вказує, що протягом аналізованого періоду підприємство має абсолютний рівень фінансової стійкості. Ліквідність балансу ТОВ «Аутомобіль Електрик Україна» є абсолютною.

Підприємство отримало у 2019 році чистого прибутку обсягом 8651 тис. грн. У 2020 році відбулося його суттєве зростання – на 4531 тис. грн. або у 1,5 рази. темпи приросту собівартості продукції перевищували темпи зростання виручки від реалізації. Усі основні показники рентабельності досліджуваного підприємства характеризувалися зростанням.

РОЗДІЛ 3.

РОЗРОБКА СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ КРИЗОВИХ ЯВИЩ В ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «АУТОМОТІВ ЕЛЕКТРИК УКРАЇНА»

3.1. Побудова структурно-логічної схеми проведення моніторингу кризових явищ на підприємстві

Основою системи інформаційно-аналітичної підтримки процедур прийняття антикризових рішень на ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» повинна бути система моніторингу кризових явищ, на основі даних якої можна приймати науково обгрунтовані рішення по широкому колу питань економічного й соціального розвитку підприємства.

Мета впровадження системи моніторингу кризових явищ - це забезпечення всіх рівнів управління підприємства інформаційно-аналітичною підтримкою для підготовки та прийняття адекватних управлінських рішень.

Антикризове управління, на думку Гайворонської Ю.Є.[24], можна розглядати спеціальний, комплексний процес моніторингу впливу негативних факторів на діяльність підприємства з метою забезпечення його постійного функціонування у зоні економічної безпеки, вжиття заходів щодо попередження переходу підприємства до кризової зони, а у критичних випадках - з метою його максимально швидкого та ефективного виходу з кризової зони.

Інформаційна система моніторингу кризових явищ у ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» повинна будуватися на принципах системності, цілеспрямованості, своєчасності й вірогідності.

Системний підхід означає, що він повинен ділитися на окремі підсистеми, які можуть працювати як у комплексі, так і незалежно один від одного. Це дозволить поступово розширювати можливості його використання. Системний підхід орієнтує також на принцип комплексності, забезпечення якого вимагає дотримання ряду вимог:

- моніторинг окремих напрямів розвитку повинен здійснюватися у взаємозв'язку з іншими напрямками;
- не слід обмежуватися тільки збором фактичної інформації, необхідно вирішувати сукупність завдань моніторингу по кожному з напрямів (спостереження за ходом досліджуваного процесу, аналіз, розробка рекомендацій, спрямованих на поліпшення тенденцій досліджуваного процесу, виявлення й аналіз результатів реалізації прийнятих регулюючих впливів);
- періодичність спостереження за обраними об'єктами й аналізу змін, що відбуваються, стабільність і порівнянність застосовуваних показників моніторингу в часі;
- поступовий розвиток системи моніторингу (розширення кількості показників-індикаторів, на основі яких можливо здійснювати дослідження, удосконалювання методичного інструментарію).

Принцип цілеспрямованості моніторингу кризових явищ у ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» припускає, що вся система моніторингу будується для вирішення конкретних управлінських завдань, що дозволить створити економічно ефективну систему, зменшить надходження надлишкової інформації, на збір і аналіз якої буде безрезультатно витрачено кошти та час.

Зрозуміло, що необхідним є дотримання вимог, які пред'являються до інформації: своєчасність, вірогідність, повнота, репрезентативність.

Функціонування моніторингу кризових явищ у ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» повинно здійснюватися на відповідній правовій основі, тобто юристом повинно бути розроблено спеціальне положення, у якому регламентуються: правові механізми взаємодії інформаційного фонду моніторингу з органами управління підприємства, уповноваженими особами або відділами на ведення даного моніторингу, користувачами інформації - працівниками, власниками, інвесторами підприємства, контролюючими органами. З одного боку, повинні бути передбачені правові форми захисту інформації, гарантії інформаційної безпеки. Також необхідно передбачити можливість комерційного використання отриманої інформації, тому що інформаційний фонд буде включати масу

різноманітних даних, які можуть бути корисні для різних користувачів: розробникам бізнес-планів або організаціям, що перевіряють якість цих бізнес-планів для вирішення питань їхнього фінансування. На рис. 3.1 відображена послідовність дій по формуванню системи моніторингу кризових явищ у ТОВ «Аутомотів Електрик Україна».

Аналогом такої системи моніторингу є типова інформаційна система, метою якої є аналіз і регулювання якого-небудь економічного процесу.

Проте, перш ніж почати безпосередньо будувати систему моніторингу кризових явищ на ТОВ «Аутомотів Електрик Україна», необхідно провести підготовчу організаційну роботу, що включає наступні заходи: затвердження глобальних та оперативних цілей моніторингу; визначення форми отриманих результатів і можливих напрямів їх використання; вибір методів реалізації цілей дослідження; розробка плану-графіка організації моніторингу; визначення складу й завдань персоналу, що беруть участь у дослідженнях; організація адміністративного контролю за процесом; визначення бюджету з розбивкою по статтях видатків, при необхідності з розбивкою в часі; підготовка форми й затвердження остаточного документа - звіту або пояснювальної записки.

Враховуючи основні ознаки і причини кризового стану, з метою визначення його рівня (глибини) для ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» в системі моніторингу кризових явищ пропонуємо розроблення моделі оцінки рівня кризового стану підприємства, що представлена у вигляді блок-схеми на рис. 3.1.

Визначивши основну мету діагностування кризового стану ТОВ «Аутомотів Електрик Україна», на першому етапі блок-схеми здійснюється опрацювання певної сукупності вхідної інформації як зовнішнього, так і внутрішнього характеру, за допомогою якої оцінюються результати діяльності підприємства. Під інформаційним забезпеченням розуміється сукупність інформації внутрішнього та зовнішнього характеру стосовно результатів та перспектив діяльності підприємства. Від повноти, достовірності і вільного доступу до джерел інформації буде залежати не тільки коректність діагностичного процесу, але і його кінцеві результати.

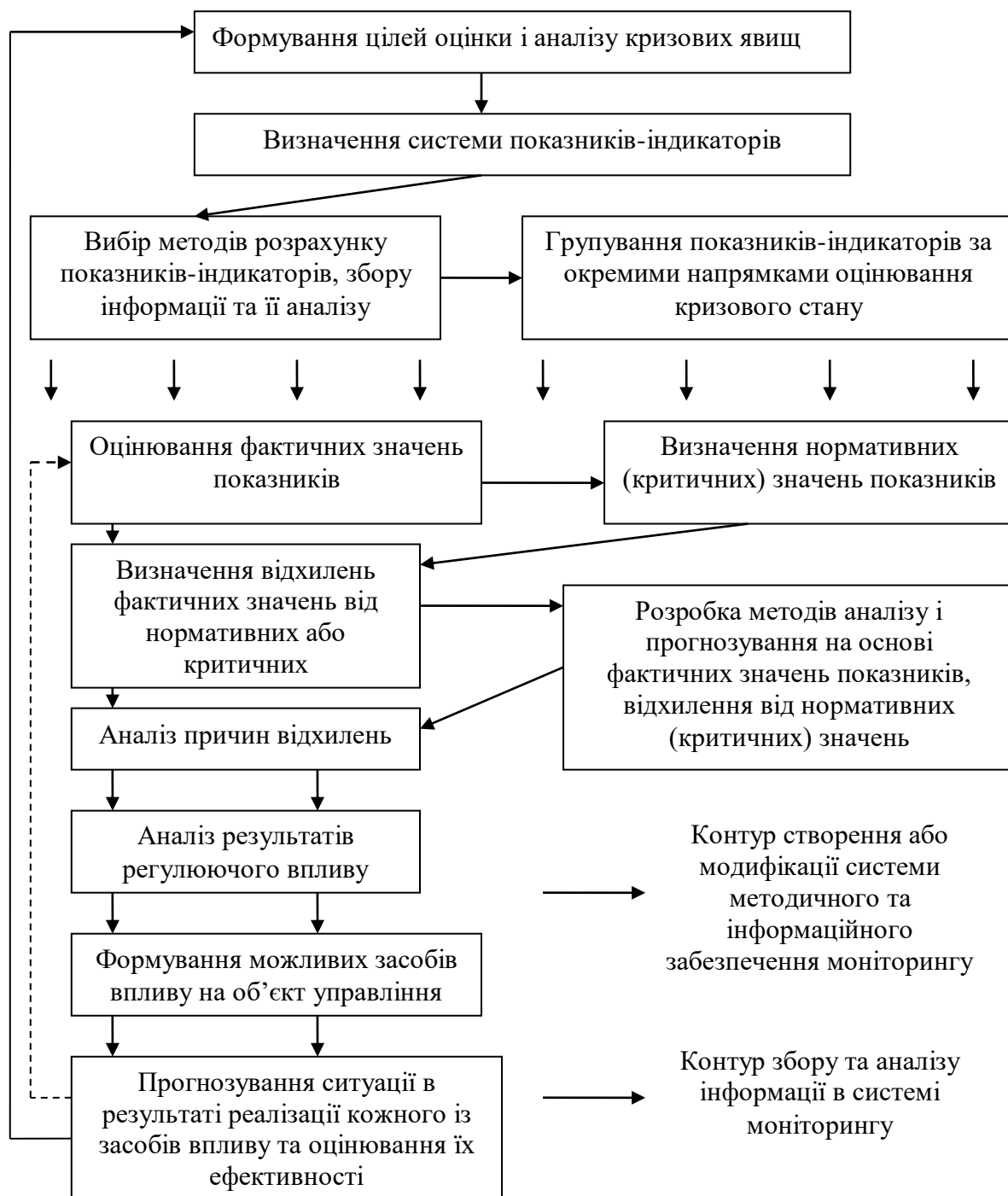

Рис. 3.1. Послідовність моніторингу кризових явищ у ТОВ «Аутомобілів Електрик Україна»

Можливість формування та якісні ознаки інформаційної бази дослідження є вагомими чинниками, оскільки доступ до певних джерел інформації зумовлює повноту та достовірність інформації, вибір методів дослідження, коректність діагностичного висновку.

До джерел внутрішньої інформації для здійснення моніторингу кризових явищ на ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» доцільно віднести усю фінансову звітність підприємства (форма 1 «Баланс», форма 2 «Звіт про фінансові результати», форма 3 «Звіт про рух грошових коштів», форма 4 «Звіт про власний капітал», форма 5 «Примітки до річної фінансової звітності»), а також первинну бухгалтерську і оперативну інформацію щодо фінансових зобов'язань підприємства, його дебіторської ситуації, наявності товарно-матеріальних запасів та інших ліквідних цінностей, джерел отримання доходів тощо.

До джерел зовнішньої інформації слід відносити податкову звітність (податкова декларація з податку на додану вартість, декларація з податку на прибуток); статистичну звітність підприємств щодо обсягів та структури виробництва та збуту продукції (залежно від галузі та виду економічної діяльності), фінансових результатів, дебіторської та кредиторської заборгованості (ф. № 1-Б термінова); матеріали аудиторських перевірок підприємства; результати спеціальних обстежень та спостережень; інформацію у пресі й різних виданнях, телебачення, Інтернет, публічні виступи, різного роду публікації, урядові рішення, статистичні дані тощо.

Другий етап передбачає розрахунок основних показників-індикаторів кризових явищ у ТОВ «Аутомотів Електрик Україна». За допомогою основних показників-індикаторів здійснюється розрахунок узагальнюючих показників за напрямками оцінювання рівня кризового стану підприємства. Дані показники повинні бути підібрані таким чином, щоб їх аналізування було доречним та найбільш важливим на конкретному етапі в умовах стабільної чи кризової діяльності підприємства. Якщо результати розрахунків основних показників-індикаторів сигналізують про наявні негативні тенденції і проблеми підприємства, то доцільно перейти до наступного етапу блок-схеми. Якщо отримані результати будуть позитивними, то процес діагностування кризового стану можна або призупинити оцінювання, або продовжувати, враховуючи мету дослідження.

Групування основних показників-індикаторів за напрямками оцінювання кризового стану, яке здійснюється на третьому етапі, повинно не тільки

відображати різні аспекти діяльності підприємства, але й ідентифікувати зону кризи і визначити її глибину.

На четвертому етапі здійснюється приведення величини основних показників-індикаторів до потрібних величин з врахуванням їх вагових коефіцієнтів для оцінювання кризового стану. Оскільки не усі основні показники-індикатори мають однакову вагомість в оцінюванні рівня кризового стану підприємства, пропонуємо розрахувати їх коефіцієнти вагомості на основі проведеного експертного оцінювання.

На п'ятому етап, пропонуємо здійснити розрахунок узагальнюючих показників кризи за напрямками оцінювання рівня кризового стану ТОВ «Аутомотів Електрік Україна», який враховує значення кожного із показників (факторів), які входять у відповідні групи (напрями) оцінювання рівня кризового стану підприємства, а також їх значимість (вагу).

Узагальнюючий показник рівня кризового стану для ТОВ «Аутомотів Електрік Україна» доцільно визначати через показники-індикаториза наступними напрямками дослідження і аналізування: прибутку і рентабельності, основних фондів підприємства, ділової активності підприємства, фінансової стійкості підприємства, платоспроможності й ліквідності майна підприємства, ймовірності банкрутства підприємства, ефективності використання персоналу.

Шостий етап передбачає здійснення розрахунку сумарного показника кризового стану з урахуванням зональних факторів внутрішнього середовища підприємства. У даному випадку сумарний показник кризового стану відображає вплив на підприємство тільки внутрішніх зональних факторів, тобто основних показників-індикаторів діяльності підприємства.

На сьомому етапі блок-схеми здійснюється розрахунок сумарного показника кризового стану з урахуванням зональних факторів зовнішнього середовища підприємства, який відображає тільки вплив зовнішніх зональних факторів, тобто факторів макросередовища (оточення) і факторів конкурентного середовища. Сумарний фактор (показник) називають також фактором невизначеності. Він формується на основі наступних компонентів (факторів):

слабкої структуризації підприємства, стохастичності оточуючого середовища, ризику, обмеженості інформації, нестабільності тощо.

Восьмий етап передбачає розрахунок загального показника кризового стану ТОВ «Аутомотів Електрик Україна», за допомогою якого можна здійснювати прогнозування можливих змін як зовнішнього, так і внутрішнього середовища підприємства, що слугує інформаційною основою для формування загальних висновків не тільки щодо глибини кризи, але й напрямів розвитку кризи, і які, у свою чергу, повинні бути відображені в антикризовій стратегії підприємства, визначаючи її сутність.

Завершальним етапом блок-схеми є уточнення результатів діагностування рівня кризового стану ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» тобто формування загального висновку (звіту). У даному звіті в систематизованому вигляді повинні бути відображені усі результати досліджень, а саме: зведені результати розрахунків основних показників-індикаторів за напрямками оцінювання рівня кризового стану підприємства; вплив останніх на кризовий стан підприємства; основні тенденції щодо змін основних показників-індикаторів; зведені результати розрахунку узагальнювальних показників оцінювання рівня кризового стану підприємства; вплив зональних внутрішніх і зовнішніх факторів на кризовий стан підприємства; результати розрахунку загального показника кризового стану підприємства; ймовірність виникнення кризової ситуації і її загострення; ступінь кризи і її масштаби; наявність передумов виживання і подолання кризових явищ; шляхи мобілізації внутрішніх ресурсів з метою виживання і подолання кризових явищ на підприємстві; можливі позитивні і негативні наслідки подальшого розвитку кризових явищ й процесів на підприємстві.

Отже, використання даної моделі оцінювання рівня кризового стану на ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» дозволить чітко структурувати увесь діагностичний процес, звівши до єдиної мети, завдання і об'єкта окремих етапів дослідження, забезпечити усіх користувачів достовірною інформацією, необхідною для прийняття ефективних управлінських рішень щодо обґрунтування вибору, формування та реалізації стратегії в умовах кризи.

3.2. Діагностика кризи та ймовірності банкрутства підприємства

Серйозність наслідків кризи, аж до загрози банкрутства підприємства для його постачальників, сумісників, фінансово-кредитних установ, інвесторів, зайнятих працівників обумовлює необхідність запровадження системи організаційно-економічних заходів, здатних запобігти глибокій фінансовій кризі. При цьому важлива роль відводиться діагностиці кризи та стану ймовірного банкрутства підприємства, в т. ч. і платоспроможності.

Наведемо результати розрахунку методики оцінки задовільності структури балансу підприємства у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Показники методики оцінки задовільності структури балансу ТОВ «Аутомобіль Електрик Україна»

Показник	Значення показника		
	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Коефіцієнт поточної ліквідності	11,64	12,18	11,70
Коефіцієнт забезпеченості власними обіговими коштами	0,91	0,92	0,91
Коефіцієнт втрати платоспроможності	-	6,16	5,79

Значення коефіцієнту поточної ліквідності та коефіцієнту забезпеченості власними обіговими коштами у 2019-2021 рр. є значно вищими оптимальних і згідно схеми наведеної на рис. 3.1 структура балансу визнається задовільною. В такому випадку розраховується коефіцієнт втрати платоспроможності. Значення даного коефіцієнту і у 2020, і в 2021 рр. є перевищує 1 і згідно з тією ж схемою підприємство не має загрози втрати платоспроможності в найближчому періоді.

З метою уникнення суб'єктивізму при визначенні ознак кризового стану на підставі аналізу фінансових коефіцієнтів необхідно розробити чіткий алгоритм оцінки задовільності структури балансу підприємства. На практиці використовується наступний алгоритм дій (рис. 3.1).

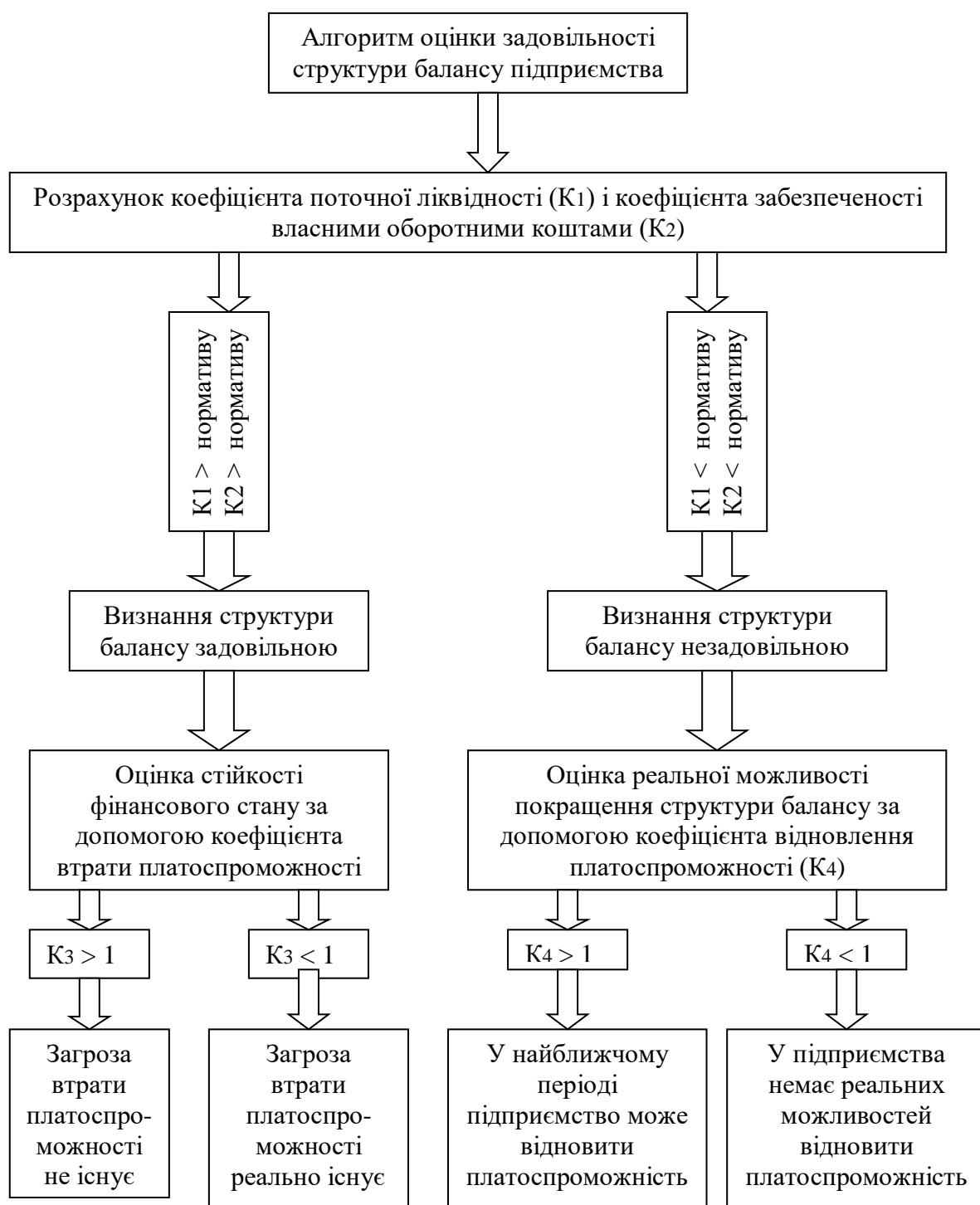

Рис. 3.1. Послідовність оцінки задовільності структури балансу підприємства

Дана методика майже співпадає з методикою запропонованою Державною податковою адміністрацією України, але замість коефіцієнту втрати / відновлення платоспроможності в даному випадку розраховується коефіцієнт абсолютної ліквідності. І відповідно структура балансу підприємства визнається

незадовільною, а підприємство – неплатоспроможним у разі коли усі три показники мають значення нижче оптимального.

Найвідомішою моделлю однофакторного аналізу є система показників Бівера. В таблиця 3.2 наведені виду стану діагностики банкрутства при певних його нормативних значеннях. Значення коефіцієнта Бівера дорівнює відношенню припливу коштів (чистого прибутку й амортизації) до загальної суми заборгованості.

Таблиця 3.2

Система показників діагностики банкрутства підприємств за У. Бівером

Показник	Розрахунок показника	Значення показників		
		добрий стан	за 5 років до банкрутства	за 1 рік до банкрутства
Коефіцієнт Бівера	$(\text{Чистий прибуток} - \text{Амортизація}) / \text{Зобов'язання}$	0,4 – 0,45	0,17	-0,15
Рентабельність активів	$\text{Чистий прибуток} / \text{Активи} * 100$	6-8	4	-22
Фінансовий ліверидж	$\text{Зобов'язання} / \text{Активи} * 100$	< 37	≥ 50	≥ 80
Коефіцієнт маневрування	$\text{Власний оборотний капітал} / \text{Активи}$	0,4	$\geq 0,3$	0,06
Коефіцієнт покриття зобов'язань	$\text{Оборотні активи} / \text{Короткострокові зобов'язання}$	$\geq 3,2$	≥ 2	≥ 1

За системою комплексної оцінки фінансового стану підприємства У. Бівера здійсимо розрахунки в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Оцінка фінансового стану ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» за методикою У. Бівера

Показник	Розрахунок показника	Значення показника		
		2019 рік	2020 рік	2021 рік
Коефіцієнт Бівера	$(\text{Чистий прибуток} + \text{Амортизація}) / \text{Зобов'язання}$	3,91	4,74	3,13
Рентабельність активів	$\text{Чистий прибуток} / \text{Активи} * 100$	23,35	28,74	18,96
Фінансовий ліверидж	$\text{Зобов'язання} / \text{Активи} * 100$	6,7	6,6	6,9
Коефіцієнт маневрування	$\text{Власний оборотний капітал} / \text{Активи}$	0,71	0,74	0,74
Коефіцієнт покриття зобов'язань	$\text{Оборотні активи} / \text{Короткострокові зобов'язання}$	11,64	12,18	11,70

Значення коефіцієнту Бівера у ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» становило у 2019 році 3,19, у 2020 – 4,74, у 2021 – 3,13 – добрий стан підприємства; рентабельність активів у 2020 році зросла до 28,7% - загроза банкрутства відсутня, а в 2021 році – знизилась до 18,96% - підприємство все одно знаходиться в доброму фінансовому стані; значення фінансового лівериджу становило у 2019-2021 рр. 6,7%, 6,6% і 6,9% відповідно, що свідчить про незначну ймовірність розвитку кризи й банкрутства; коефіцієнт маневрування активів чистим оборотними капіталом має високе значення (власні оборотні активи є основним джерелом фінансування діяльності підприємства), що дає підстави віднести підприємство до групи з добрим фінансовим станом; коефіцієнт покриття є більшим за 1, а отже підприємство і за цим показником має добрий фінансовий стан. Дані показники не дають остаточної відповіді про достовірність ймовірності розвитку кризи й загрози банкрутства в майбутньому, проте в цілому свідчать про задовільний фінансовий стан підприємства.

Головним суперечливим моментом однофакторного дискримінантного аналізу є те, що значення окремих показників може свідчити про позитивний розвиток підприємства, а інших – про незадовільний. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є застосування багатфакторного дискримінантного аналізу. За двофакторною моделлю ймовірність банкрутства (індекс Z) визначається коефіцієнтом поточної ліквідності K_p і коефіцієнтом автономії (фінансової незалежності) $K_{авт}$ за формулою:

$$Z = -0,3877 - 1,0736K_p + 0,0579K_{авт} \quad (3.1)$$

Для підприємств, у яких $Z = 0$, ймовірність банкрутства становить 50%. Від'ємні значення Z свідчать про зменшення ймовірності банкрутства. Якщо $Z > 0$, то ймовірність банкрутства перевищує 50% і підвищується зі збільшенням Z . Похибка $\Delta Z = \pm 0,65$.

Результати її розрахунку зведені в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Прогноз ймовірності банкрутства ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» за двофакторною моделлю Альтмана

<i>Коефіцієнт</i>	<i>2019 рік</i>	<i>2020 рік</i>	<i>2021 рік</i>
Коефіцієнт поточної ліквідності, $K_{п}$	11,64	12,18	11,70
Коефіцієнт автономії, $K_{авт}$	0,93	0,93	0,93
Z	-12,826	-13,406	-12,896

Від'ємні значення Z свідчать про зменшення ймовірності банкрутства, тобто ймовірність банкрутства менше 50%.

П'ятифакторна модель Альтмана, розроблена у 1983 році, є більш точнішою, оскільки охоплює більшу кількість показників. Розраховується вона за наступною формулою:

$$Z_{83} = 3,107K_1 + 0,995K_2 + 0,42K_3 + 0,847K_4 + 0,717K_5, \quad (3.2)$$

де K_1 = Прибуток до сплати % і податків / Активи (валюта балансу);

K_2 = Виручка від реалізації / Активи; K_3 = Балансова вартість власного капіталу / Залучений капітал; K_4 = Реінвестований прибуток (нерозподілений) / Активи; K_5 = Власні обігові кошти / Активи

Критичне значення $Z_{83} = 1,23$. Із цим значенням порівнюється розрахункове значення Z для конкретного підприємства. Якщо $Z < 1,23$, підприємству в найближчі 2-3 роки загрожує банкрутство; якщо $Z > 1,23$, це свідчить про сталий фінансовий стан підприємства. Результати розрахунку даної моделі наведені в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Прогноз ймовірності банкрутства ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» за п'ятифакторною моделлю Альтмана

<i>Коефіцієнт</i>	<i>2019 рік</i>	<i>2020 рік</i>	<i>2021 рік</i>
K1	0,287	0,352	0,232
K2	0,627	0,536	0,503
K3	13,880	14,062	13,417
K4	0,880	0,890	0,894
K5	0,715	0,741	0,742
Z₈₃	8,603	8,819	8,145

У 2020 році значення усіх показників дещо покращилися в порівнянні з 2019 роком, а у 2021 – погіршилися. П'ятий фактор даної моделі має додатне значення, оскільки підприємство має значний обсяг власних обігових коштів порівняно з залученими. Отже, як показують розрахунки, у 2019-2021 рр. існувала незначна загроза кризи та банкрутства.

Крім індексу Альтмана у зарубіжних країнах використовують показник діагностики платоспроможності Конана і Гольдера::

$$Z_{кз} = 0,16X_1 - 0,22X_2 + 0,87X_3 + 0,10X_4 - 0,24X_5, \quad (3.3)$$

де X_1 = Дебіторська заборгованість + кошти / Активи (валюта балансу);
 X_2 = Постійний капітал / Пасиви; X_3 = Фінансові витрати / Виручка від реалізації;
 X_4 = Витрати на персонал / Додана вартість; X_5 = Валовий прибуток / Залучений капітал.

Наведемо ймовірність затримки платежів для різних значень Z (табл.3.6).

Таблиця 3.6

Ймовірність затримки платежів для різних значень Z

<i>Значення $Z_{кз}$</i>	<i>Ймовірність затримки платежів, %</i>
+ 0,210	100
+ 0,480	90
+ 0,002	80
- 0,026	70
- 0,068	50
- 0,087	40
- 0,107	30
- 0,131	20
- 0,164	10

Таблиця 3.7

Прогноз ймовірності затримки платежів ТОВ «Аутомобіль Електрик Україна» за п'ятифакторною моделлю Конана-Гольдера

<i>Коефіцієнт</i>	<i>2019 рік</i>	<i>2020 рік</i>	<i>2021 рік</i>
X_1	0,355	0,474	0,535
X_2	0,933	0,934	0,931
X_3	0,002	0,001	0,001
X_4	0,678	0,652	0,739
X_5	4,271	5,308	3,347
$Z_{кз}$	-1,104	-1,337	-0,848

У 2019-2021 рр. значення $Z_{кг}$ становили -1,104, -1,337 і -0,848 відповідно. За шкалою Конана і Гольдера ймовірність затримки платежів становить 10% і менше. Єдиним негативним моментом є незначене зростання значення $Z_{кг}$ у 2021 році.

Ще одна широкоживана модель – модель Спрінгейта:

$$Z_c = 1,03X_1 + 3,071X_2 + 0,66X_3 + 0,4X_4, \quad (3.4)$$

де X_1 = Робочий капітал / Активи;

X_2 = Прибуток до сплати податків і % / Активи;

X_3 = Прибуток до сплати податків / Короткострокова заборгованість;

X_4 = Виручка / Активи.

Мінімальне допустиме значення $Z = 0,862$. Розрахунок наведений у табл 3.8.

Таблиця 3.8

Прогноз ймовірності банкрутства
ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» за моделлю Спрінгейта

<i>Коефіцієнт</i>	<i>2019 рік</i>	<i>2020 рік</i>	<i>2021 рік</i>
X₁	0,715	0,741	0,742
X₂	0,287	0,352	0,232
X₃	4,237	5,285	3,337
X₄	0,627	0,536	0,503
Z_г	4,665	5,547	3,880

Розрахунки, проведені на основі моделі та Спрінгейта (формула 3.4), також вказують на відсутність розвитку кризи та низьку ймовірність банкрутства.

Досить надійним методом інтегральної оцінки загрози банкрутства підприємств у світовій практиці є визначення коефіцієнта фінансування важколіквідних активів. Результат розрахунку методики фінансування важколіквідних активів для ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» наведено в таблиці 3.9.

На основі проведених розрахунків показників діяльності ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» у 2019-2021 рр. згідно з шкалою методики фінансування важколіквідних активів, підприємство можна віднести до групи з дуже низькою ймовірністю банкрутства і розвитку кризи.

Таблиця 3.9

Фінансування важколіквідних активів ТОВ «Аутомотів Електрик Україна»

Показник	Значення показника		
	2019 рік	2020 рік	2021 рік
$HA + 3T < BK$	8653,5 < 34560	9309 < 42784	10707,5 < 50755
$HA + 3T < BK + Kд$	8653,5 < 34560	9309 < 42782	10707,5 < 50755
$HA + 3T < BK + Kд + Kк$	8653,5 < 37050	9309 < 45826,5	10707,5 < 54538
$HA + 3T > BK + Kд + Kк$	-	-	-

Де: HA – середня вартість необоротних активів; 3T – середня сума поточних запасів товарно-матеріальних цінностей; BK – середня сума власного капіталу; Kд – середня сума довгострокових банківських кредитів; Kк – середня сума короткострокових банківських кредитів.

І все ж, на сучасному етапі ще не всі аспекти цієї складної проблеми з'ясовано та обґрунтовано. Важливим для суб'єктів господарювання і для нашої держави є створення української багатofакторної моделі діагностики розвитку кризи та загрози банкрутства підприємства.

3.3. Моніторинг фінансової безпеки підприємства на основі поглибленого аналізу його дебіторської заборгованості, фінансової стійкості та ділової активності

Організація моніторингу кризових явищ на ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» передбачає вирішення конкретних ситуаційних завдань на основі даних з постійних, конкретних джерел інформації із заздальгідь погодженого, переліку показників, що тлумачаться однозначно. Відповідно ознаками кризовості розвитку для базового підприємства в другому розділі роботи на основі проведеного аналізу було визнано надмірне зростання обсягу дебіторської заборгованості.

Ефективне управління дебіторською заборгованістю ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» неможливе без всебічного й об'єктивного аналізу інформації про зміни, що впливають на розмір дебіторської заборгованості, з метою

оцінювання можливих коливань фінансових результатів і збереження необхідного рівня платоспроможності. Тому в системі моніторингу кризових явищ на ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» саме дебіторській заборгованості повинна бути приділена значна увага, оскільки збільшення дебіторської заборгованості означає вилучення засобів з обороту, що призводить до зниження платоспроможності підприємства, зниження його конкурентної переваги на ринку і загалом справляє негативний вплив на фінансову стійкість підприємства.

В системі моніторингу дебіторської заборгованості підприємства слід враховувати результати спостережень за показниками, які характеризують стан дебіторської заборгованості. До таких показників у ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» слід включити: оборотність дебіторської заборгованості; період погашення дебіторської заборгованості; середній період інкасації дебіторської заборгованості; коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості; частка дебіторської заборгованості в загальному обсязі поточних активів; відношення середньої величини дебіторської заборгованості до виручки від реалізації; ефект, отриманий від інвестування коштів у дебіторську заборгованість; коефіцієнт ефективності інвестування коштів у дебіторську заборгованість; якість дебіторської заборгованості

Зростання дебіторської заборгованості відбувається через: неефективну політику управління дебіторською заборгованістю; низьку платоспроможність покупців; недостатній професіоналізм фінансового менеджера; низький рівень контролю за рухом дебіторською заборгованістю.

Наявність значної суми дебіторської заборгованості на ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» може призвести до таких наслідків, як: недоодержання грошових коштів; недоодержання прибутку; неможливості планування витрат і доходів на середньостроковий і довгостроковий періоди; відволікання часу і сил співробітника від виконання основних обов'язків.

Крім того, стан дебіторської заборгованості ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» безпосередньо впливає на фінансову стійкість підприємства. Занадто висока частка дебіторської заборгованості у загальній структурі активів знижує

ліквідність і фінансову стійкість підприємства та підвищує ризик фінансових втрат підприємства.

Тому актуальним для ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» стає питання ефективного управління дебіторською заборгованістю як важливою складовою фінансових потоків з метою їх збалансування. У системі управління дебіторською заборгованістю ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» умовно можна виділити два великі блоки: кредитну політику, що дає змогу максимально ефективно використовувати дебіторську заборгованість як інструмент збільшення продажів, і комплекс заходів, спрямованих на зниження ризику виникнення простроченої або безнадійної дебіторської заборгованості.

Для того, щоб визначити оптимальний рівень дебіторської заборгованості, який дасть змогу отримати максимальний прибуток при наявних можливостях, ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» повинно визначитися з кредитною політикою щодо дебіторів. Вона має враховувати: фінансові можливості підприємства, його конкурентні переваги, стратегічні цілі та загальний стиль роботи.

При формуванні кредитної політики важливо визначити максимально допустимий розмір дебіторської заборгованості як у цілому для підприємства, так і за кожним контрагентом (кредитний ліміт). При цьому підтримка достатньої ліквідності підприємства та облік кредитного ризику (ризик повної або часткової втрати виданих коштів) виступають на перше місце.

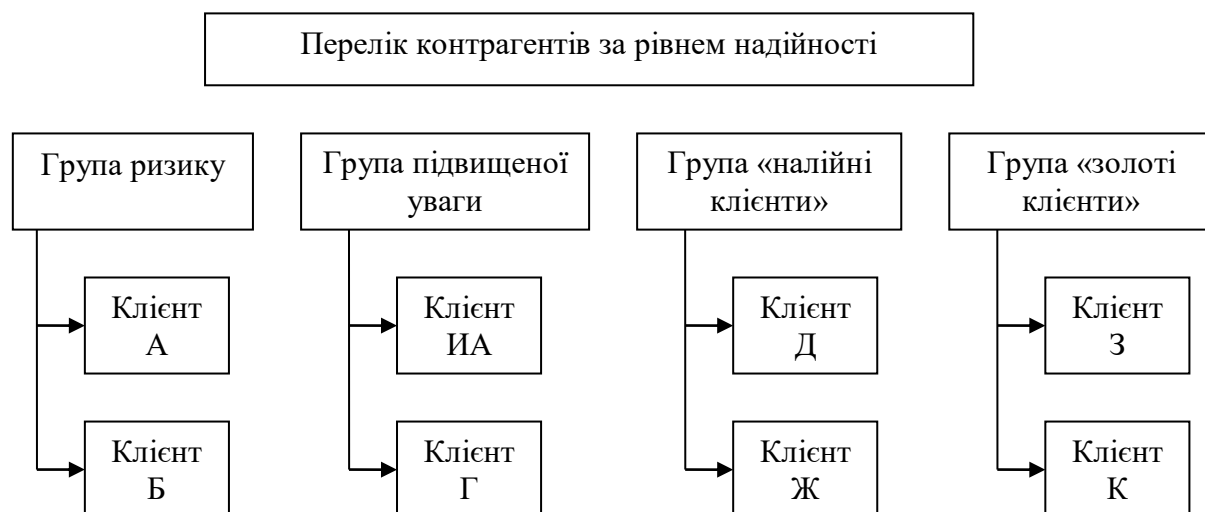
З метою мінімізації ризику виникнення прострочених боргів, які можуть обернутися для ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» збитками, при формуванні політики управління дебіторською заборгованістю ми рекомендуємо фінансовому менеджеру керуватися такими правилами: оцінювати фінансовий стан контрагентів, яким надається відстрочення платежу; передбачати в договорі умови, які спонукали б контрагентів уникати порушення термінів оплати; планувати обсяг дебіторської заборгованості і зацікавлювати співробітників підприємства, залучених до процесу управління дебіторською заборгованістю, в тому, щоб вона не перевищувала запланованого рівня.

Для реалізації даних правил для ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» на практиці фінансовий менеджер повинен створити регламент, який досконало описує весь процес управління і містить інформацію про права й обов'язки працівників, залучених до процесу управління. та включає такі блоки: класифікація дебіторської заборгованості; методи і способи роботи з дебіторською заборгованістю; контроль за виконанням роботи з дебіторською заборгованістю.

Усіх контрагентів ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» можна розділити на чотири групи за рівнем надійності: група ризику; група підвищеної уваги; група «надійні клієнти»; група «золоті клієнти» (рис. 3.2).

Оцінювання надійності контрагентів у ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» повинна здійснюватись на підставі терміну роботи з клієнтом, обсягу продажів клієнта і обсягу простроченої заборгованості даного клієнта на кінець періоду. У разі невиконання договірних зобов'язань контрагентами необхідно послідовно проводити заходи: обдзвонити клієнтів з нагадуванням про необхідність погашення заборгованості; розіслати претензії; стягувати заборгованості в судовому порядку.

Моніторинг управління дебіторською заборгованістю виявив такі пробелми, з якими стикається ТОВ «Аутомотів Електрик Україна», : немає

Рис. 3.2. Систематизація дебіторів за рівнем надійності

чіткої інформації про терміни погашення зобов'язань підприємствами-дебіторами; немає регламенту роботи з простроченою дебіторською

заборгованістю; відсутні дані про зростання витрат, пов'язаних зі збільшенням розміру дебіторської заборгованості; не проводиться оцінювання фінансового стану дебіторів і ефективності надання відстрочок платежів.

Виходячи з цього, система обліку і контролю дебіторської заборгованості у ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» має включати в себе такі дані: відомості про неоплачені рахунки; час прострочення платежу за кожним з рахунків; розмір безнадійних боргів; кредитну історію дебітора.

Важливим моментом при роботі з дебіторською заборгованістю для ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» є визначення критичного терміну сплати. Для спрощення розрахунку критичного терміну оплати необхідно виділити типові для підприємства умови надання відстрочки платежу та забезпечити можливість їх обліку в системі управління дебіторською заборгованістю.

Визначивши критичний термін оплати і принципи співвіднесення платежів, що надходять, і виставлених рахунків, можна завжди бачити частку простроченої дебіторської заборгованості і те, на скільки днів вона прострочена. На підставі цих даних можна оцінити обсяг витрат, пов'язаних з незапланованим відволіканням коштів з обороту підприємства (вартість залучення коштів), а також обґрунтувати розмір пені, які закладаються в договір.

Основним документом контролю дебіторської заборгованості служить реєстр «старіння» дебіторської заборгованості, який являє собою таблицю, що містить несплачені суми рахунків, які групуються за періодами прострочення платежу. Групування здійснюється, виходячи з політики підприємства. Вважаємо за доцільне рекомендувати, що прострочення платежу протягом п'яти днів допустимо, при перевищенні цього терміну слід активно працювати з дебітором з повернення дебіторської заборгованості.

При наявності кризових явищ у сфері фінансової стійкості та ділової активності пропонуємо для ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» систему поглибленої їх діагностики, яка включатиме: визначення типу неплатоспроможності підприємства; дослідження оптимальності структури балансу, враховуючи залежність фінансування діяльності ТОВ «Аутомотів

Електрик Україна» від залучених та позикових коштів; поглиблене визначення типу фінансової стійкості в контексті взаємозв'язку з показниками ділової активності; розрахунок коефіцієнта стійкості економічного зростання; розрахунок ефекту фінансового важеля.

У другому розділі випускної кваліфікаційної роботи нами визначено тип фінансової стійкості та дотримання вимог «золотого правила економіки підприємства» та визначена у параграфі 3.2. ймовірність банкрутства за допомогою коефіцієнта У. Бівер.

Розрахуємо коефіцієнт стійкості економічного зростання за методикою Кірейцева Г.Г. [28], який дозволяє поглиблено оцінити ділову активність можливості підприємства до розширеного відтворення:

$$K_{сез} = K_{рп} * K_{п} * K_{ов} * K_{в} * K_{зл} * K_{кз} * K_{фз}, \quad (3.5)$$

де $K_{рп}$ – частка прибутку, реінвестованого в оборот;

$K_{п}$ – рентабельність реалізованої продукції;

$K_{ов}$ – оборотність власних оборотних коштів підприємства;

$K_{в}$ – забезпеченість власними оборотними коштами;

$K_{зл}$ – коефіцієнт загальної ліквідності (покриття);

$K_{кз}$ – частка короткострокових зобов'язань у капіталі підприємства;

$K_{фз}$ – коефіцієнт фінансової залежності [28].

На основі даних Додатків В, Д, З, Г, Ж, К, П, Р здійсними розрахунок показників факторної моделі коефіцієнта стійкості економічного зростання досліджуваного товариства подано в таблиці 3.11.

З даних табл. 3.11 видно, що протягом 2020-2021 рр. ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» збільшило темпи економічного зростання на 50,0%, що свідчить про зростання можливостей розширеного відтворення підприємства у 2022 році.

Враховуючи використання обсягів банківського кредитування у 2020-2021 рр., розрахуємо показник ефекту фінансового важеля, щоб визначити доцільність продовження політики кредитування, що застосовує ТОВ «Аутомотів Електрик Україна». Проведемо розрахунок ефекту фінансового важеля в табл. 3.12 і виявимо, чи призвело залучення кредитів до зростання рентабельності власного капіталу.

Таблиця 3.11

Стійкість економічного зростання
ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» за 2020-2021 рр.

Показники, тис. грн. (або од.)	2020 рік	2021 рік	Відхилення	Темп росту
			абсол.	,%
Реінвестований прибуток	2349,0	3403,0	1054,0	145,9
Чистий прибуток	13182,0	10347,0	2835,0	78,5
Рентабельність реалізованої продукції	0,20	0,13	-0,07	-0,65
Коефіцієнт реінвестування	0,18	0,33	0,15	183,3
Чиста виручка від реалізації	64645,0	79086	14441,0	182,3
Власний капітал	40825,0	50755,0	4930,0	122,3
Необоротні активи	8821,0	10317,0	1496,0	117,0
Оборотність власних оборотних коштів	2,02	1,96	1,59	0,97
Власний оборотний капітал	32004	40439	6435,0	118,9
Оборотні активи	37075	44265,0	7189,0	119,4
Забезпеченість власними оборотними коштами	0,75	0,80	0,02	102,6
Поточні зобов'язання	1683,0	6283,0	2600,0	170,5
Коефіцієнт покриття	10,04	7,05	-2,99	70,22
Капітал підприємства	46869,0	30716,0	-16153,0	65,54
Частка короткострокових зобов'язань у капіталі підприємства	0,06	0,20	0,14	333,3
Коефіцієнт фінансової залежності	1,15	0,61	-0,54	53,04
Коефіцієнт економічного зростання	0,04	0,06	0,02	150,0

З даних табл. 3.12 видно, що у ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» зниження обсягу залучення кредитів вплинуло на зниження економічної рентабельності власного капіталу на 3,0%. Негативним є зменшення ефекту фінансового важеля, що свідчить про недоцільність надалі залучати кредити.

Таблиця 3.6

Розрахунок ефекту фінансового важелю
ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» за 2020-2021 рр.

Показники	2020 рік	2021рвк	Темп росту, %
Середня сума капіталу (активів), тис. грн.	56869,0	30716,0	68,54
Середня сума власного капіталу, тис. грн.	40825,0	50755,0	122,3
Середня сума банківського кредиту, тис. грн.	550,0	500,0	90,9
Середня сума кредиторської заборгованості, тис. грн.	3689,0	6283,0	170,0
Прибуток від звичайної діяльності, тис. грн.	16080,0	12623,0	78,5
Економічна рентабельність активів, %	28,0	25,0	-
Фінансові витрати (сума % за кредит), тис. грн.	71,0	40,0	56,3
Середня ставка відсотку за кредит, %	12,9	8,0	-
Ставка податку на прибуток, %	18,0	18,0	-
Податковий коректор, %	82,0	82,0	-
Плече важелю	0,1	0,13	130,0
Ефект фінансового важелю, %	2,14	1,81	-

Отже, моніторинг фінансової безпеки ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» можна виконати на основі поглибленого аналізу його фінансової стійкості, платоспроможності та ділової активності, ступінь якої визначається достатністю оборотних коштів для здійснення виробничо-збутової діяльності.

Висновки до розділу 3

Основою системи інформаційно-аналітичної підтримки процедур прийняття антикризових рішень у ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» повинна бути система моніторингу кризових явищ, яка повинна будуватися на принципах системності, цілеспрямованості, своєчасності й вірогідності. Використання запропонованої моделі моніторингу кризового стану підприємства дозволить чітко структурувати увесь діагностичний процес, звівши до єдиної мети, завдання і об'єкта окремих етапів дослідження, забезпечити усіх користувачів повною, достовірною і вчасною інформацією, необхідною для прийняття ефективних управлінських рішень та обґрунтування вибору, формування та реалізації стратегії в умовах кризи.

Проведений моніторинг діагностики кризи за різними моделями свідчить про незначну ймовірність розвитку кризи й банкрутства, до такої ситуації призвело зниження фінансового результату до оподаткування та чистого прибутку.

Важливою частиною моніторингу кризових явищ на базовому підприємстві пропонується система моніторингу поточної фінансової безпеки, складовими якої за результатами проведеного аналізу фінансового стану ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» ми пропонуємо визначити поглиблений аналіз дебіторської заборгованості, платоспроможності, фінансової стійкості у взаємозв'язку з показниками ділової активності та економічного зростання.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

1. Фінансова криза характеризується трьома параметрами: джерелами (факторами) виникнення; видом кризи; стадією її розвитку (фазою). Ідентифікація цих ознак сприяє діагностиці фінансової неспроможності підприємства та вибору найефективніших антикризових заходів.

Проведення моніторингу кризових явищ дозволяє вивчити сучасний стан розвитку підприємства та якісно оцінити невідповідності в його діяльності, сформулювати пропозиції по їхньому усуненню, а далі накопичувати дані по зміні цього стану й виявляти результати зроблених дій по регулюванню майбутньої діяльності підприємства. Нами обґрунтована технологія проведення моніторингу кризового стану підприємства, яка повинна передбачати реалізацію таких етапів: основного, заключного та формування висновків та їх документальне оформлення.

2. Аналіз фінансового стану ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» за 2019-2021 роки дозволив визначити такі тенденції:.

В аналізованих періодах спостерігалось зростання вартості активів підприємства: обсяг зростання вартості майна підприємства у 2020 році становив 10485 тис. грн. (або 125,8% в порівнянні з 2019 роком). У 2021 році темп нарощення активів в порівнянні з попереднім періодом склав 113,6%. Зростання вартості майна підприємства відбулося переважно за рахунок збільшення оборотних активів у 2020 році та зростання капітальних інвестицій у 2021 році.

Аналітичні дані вказують, що темпи зростання оборотних активів на ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» за досліджуваній періоді є позитивними та характеризує стабільно високий рівень ліквідності ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» та потенційну відсутність проблем з розрахунками за зобов'язаннями, навіть незважаючи на зростання обсягу капітальних інвестицій у 2021 році.

За 2021-2022 рр. відбулося значне зростання частки дебіторської заборгованості за товари (з 8% у 2019 році до 17,8% у 2021 році) та зменшення запасів на 4,1% станом на початок 2022 р., що свідчить про зміну політики

розрахунків з дебіторами та можливе зростання терміну погашення боргів за реалізовану продукцію.

Динамічні зміни структури пасиву характеризувалися стабільністю в досліджуваних періодах: має місце суттєве переважання частки власного капіталу в загальній вартості капіталу підприємства: у 2021 році частка власного капіталу становила 92,8%. Частка позикового капіталу зросла з 6,7% на початок 2020 року до 7,2% станом на початок 2022 р.

Зміни в обсягах та структурі капіталу ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» є сприятливими для стабільного розвитку підприємства в майбутньому. На це вказують значення питомої ваги власного капіталу, яка є переважаючою в структурі джерел формування майна підприємства, погашення короткострокових кредитів банків та незначене зростання обсягу поточних зобов'язань підприємства.

Аналіз показників фінансової стійкості вказує, що підприємство має абсолютний рівень фінансової стійкості. Незважаючи на нарощення обсягів капітальних інвестицій та придбання основних засобів в аналізованому періоді, власних коштів цілком вистачало для фінансування запасів та інших поточних витрат підприємства.

Показники ділової активності підприємства характеризувалися як позитивними, так і негативними динамічними змінами в аналізованому періоді. Так, незначно скоротилася загальна оборотність по підприємству – з 1,8 до 1,4 разів. Тривалість обертання майна підприємства становила 248,4 днів у 2021 році. Зниження показників оборотності було притаманне дебіторській та кредиторській заборгованості внаслідок зростання їх обсягів в аналізованому періоді та зміни політики розрахунків підприємства з контрагентами. Так, темп зниження оборотності дебіторської заборгованості склав у 2021 році 37,9%.

За 2019-2021 рр. ліквідність балансу ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» є абсолютною: виконуються всі умови ліквідності балансу. Коефіцієнти ліквідності також вказують на абсолютну платоспроможність підприємства.

Підприємство є прибутковим: отримало у 2019 році чистого прибутку

обсягом 8651 тис. грн., у 2020 році відбулося його суттєве зростання – на 4531 тис. грн. або у 1,5 рази. У 2021 році спостерігалася негативна динаміка чистого прибутку. Темп його падіння становив 21,5%. Свідченням діяльності підприємства в умовах кризи є те, що темпи приросту собівартості продукції перевищували темпи зростання виручки від реалізації. Значення даних показників відповідно становило 28,9% та 22,3%.

Основні показники рентабельності досліджуваного підприємства характеризувалися зростанням у 2020 році і мали протилежну тенденцію зміни у 2021 році. Зокрема рентабельність реалізації товарів за чистим прибутком у 2020 році зросла на 7,3%, рентабельність необоротних активів – на 42,3%. Зростання у 2020 році було притаманне показникам рентабельності власного капіталу та оборотних активів. Натомість зниження обсягу чистого прибутку у 2021 році здійснило вплив на основні показники рентабельності в бік їх зменшення. Зокрема, рентабельність власного капіталу знизилась на 10,4%, рентабельність продажів – на 7,3%, рентабельність активів - на 9,8%.

3. З метою вдосконалення проведення системи моніторингу кризових явищ в діяльності ТОВ «Аутомобіль Електрик Україна», на наш погляд доцільно запропонувати до реалізації такі заходи:

Запропонувати до використання система моніторингу кризових явищ, яка дозволить чітко структурувати увесь діагностичний процес, звівши до єдиної мети, завдання і об'єкта окремих етапів дослідження, забезпечити усіх користувачів повною, достовірною і вчасною інформацією, необхідною для прийняття ефективних управлінських рішень та обґрунтування вибору, формування та реалізації підприємством фінансової стратегії в умовах кризи.

Для розробки інструментарію діагностики кризового стану, використовувати практику застосування державних методик оцінки неплатоспроможності підприємства, однофакторних та багатофакторних моделей дискримінантного аналізу, продовжити досвід вивчення комплексних багатофакторних моделей діагностики кризового стану та банкрутства підприємств, система показників У. Бівера, моделями мультиплікативного

дискримінантного аналізу є моделі Альтмана, Спрінгейта, Конана і Гольдера. Проведені нами розрахунки, отримані на основі декількох різних методик комплексної діагностики кризового стану ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» вказують на низьку ймовірність розвитку кризи й банкрутства.

На державному рівні дослідити можливі шляхи адаптування моделей моніторингу діагностики кризи до фінансово-господарської діяльності українських підприємств; сформувати статистичну базу для розробки власних моделей за допомогою основних методів антикризового управління підприємством.

Проводити поглиблений аналіз дебіторської заборгованості, платоспроможності, фінансової стійкості у взаємозв'язку з показниками ділової активності та економічного зростання. Для кожного напрямку моніторингу поточної фінансової безпеки запропоновано ряд показників, які розраховано для базового підприємства. Запропонований нами розрахунок стійкості економічного зростання засвідчив зростання коефіцієнта економічного зростання ТОВ «Аутомотів Електрик Україна» з 4% у 2021 році до 6% у 2021 році, а розрахунок ефекту фінансового важелю дозволив обґрунтувати недоцільність у 2022 році залучення кредитних ресурсів при зниженні економічної рентабельності активів на 3%.